

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA İŞTİRAK VE YARDIM NAFKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Çiğdem BATUR

Özel Hukuk Anabilim Dalı
Özel Hukuk Bilim Dalı

MAYIS, 2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA İŞTİRAK VE YARDIM NAFAKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem BATUR

(Y.1712.226009)

Özel Hukuk Anabilim Dalı
Özel Hukuk Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Pakize Ezgi AKBULUT

MAYIS, 2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

02/05/2020

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı Y1712.226009 numaralı öğrencisi Çiğdem BATUR 'un *İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 9. (1) maddesine* göre hazırlayarak Enstitümüze teslim ettiği “**Türk Medeni Kanununda İştirak ve Yardım Nafakası**” adlı tezi, Yönetim Kurulumuzun 31.01.2020 tarihli ve 2020/02 sayılı toplantısında seçilen ve B403 nolu salonda küresel salgın COVID-19 sebebiyle Skype aracılığı ile toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmelik gereğince60.....dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkındaoybirliği.....* ileKABUL.....** kararı verilmiştir.

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Pakize Ezgi
AKBULUT

İşbu tutanak, tez danışmanı tarafından jüri üyelerinin tez değerlendirme sonuçları dikkate alınarak jüri üyeleri adına onaylanmıştır.

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.

(**) Kabul / Ret veya Düzeltme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Medeni Kanunu’nda İştirak Ve Yardım Nafakası ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve etik geleneklere aykırı düşecek bir davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Çiğdem BATUR

ÖNSÖZ

Tezimi oluşturmamda değerli katkılarından dolayı Sn. Dr. Öğr. Üyesi Pakize Ezgi AKBULUT'a, Sn. Doç. Dr. Ekrem KURT ile Sn. Dr. Öğr. Üyesi Evrim KERMAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs, 2020

Çiğdem BATUR

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA İŞTİRAK VE YARDIM NAFAKASI

ÖZET

Çalışmada ilk olarak *nafaka* kavramı, kökeni ve kapsamı üzerinde durulmuştur. Roma Hukuku, İslam Hukuku ve Osmanlı Hukuku ile Cumhuriyetimizin ilk yıllarından günümüze değin nafaka uygulamalarına yer verilmiştir. Nafaka kavramının, toplumsal olay ve siyasi düşüncelerle etkileşimi, Roma Hukukundan günümüze değin gelişim süreci izlenmiştir.

Nafakanın, Türk Hukuk Sistemimizdeki yeri bakımından, bakım nafakası türlerinden iştirak nafakası anlatılmadan önce dava süresinden karar kesinleşene kadar hükmedilen tedbir nafakası anlatılmıştır. Devamında iştirak nafakası ve yardım nafakası, nafaka alacaklısı –davacı ile nafaka yükümlüsü-davalı açısından ele alınmış olup, başlangıç-sona erme tarihi, mahiyeti, miktarı belirlemedeki ölçütler, ödeme zamanı ve şekli, faiz, arttırma, indirim ve kaldırma sebepleri, görevli ve yetkili mahkeme, ispat yükü ve zamanaşımı hususları ayrıntılı olarak Yargıtay kararları ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nafaka, iştirak nafakası, yardım nafakası.

CHILD AND ASSISTANCE ALIMONY IN TURKISH CIVIL CODE

ABSTRACT

Firstly the concept, origin and scope of *alimony* are emphasized.

From Roman Law, Islamic Law and Ottoman Law and the first years of our Republic until today, alimony practices have been included. The interaction of the concept of alimony with social events and political thoughts, and the development process from Roman Law to the present day will be observed.

The place of alimony in the Turkish Law System, the care alimony type of alimony before the participation alimony is described, the injunction alimony ruled from the time of the case until the decision is finalised is explained. Then, child and assistance alimony, alimony creditor - the plaintiff and the alimony officer - are reviewed in terms of the defendant and the starting-expiration date, the nature, the criteria for determining the amount, the time and form of payment, the reasons for interest, increase, discount and removal, the court of charge and the competent court, the burden of proof and timeout were examined in detail in the light of the Supreme Court Decisions.

Keywords: Alimony, child alimony, assistance alimony.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ONUR SÖZÜ	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
I. GİRİŞ.....	1
II. TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA NAFKA KAVRAMI.....	3
A. Nafaka Tanımı	3
B. Nafakanın Tarihçesi.....	4
C. Türk Hukukunda Nafaka Türleri	9
1. İştirak nafakası	14
a. Genel olarak	14
b. İştirak nafakasının mahiyeti	15
c. İştirak nafakasının talep edileceği haller	16
d. İştirak nafakasının başlangıcı	20
e. İştirak nafakasının miktarının belirlenmesi ve faiz	20
f. İştirak nafakasının arttırılması ve azaltılması.....	22
g. İştirak nafakasının ödenme biçimi	23
h. İştirak nafakasının sona ermesi	23
1. İştirak nafakasında görevli ve yetkili mahkeme.....	27
i. İspat yükü	28
j. İştirak nafakasında zamanaşımı.....	28
2. Yardım nafakası	28
a. Genel olarak	28
b. Yardım nafakası ile yükümlü olanlar	29
c. Yardım nafakası yükümlülük sırası.....	32
d. Yardım nafakası isteyebilecek olanlar	32

e. Yardım nafakasının koşulları	33
i. Nafaka alacaklısı açısından koşulları	33
ii. Nafaka borçlusu açısından koşulları.....	37
iii. Yardım nafakasının özellikleri	38
f. Yardım nafakasının miktarı, ödenme biçimi ve zamanı.....	39
i. Miktarı	39
ii. Ödenme biçimi	40
iii. Ödenme zamanı	40
g. Nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılması	41
h. Yardım nafakasının başlangıcı ve sona ermesi	41
1. Yetkili ve görevli mahkeme	42
i. İspat yükü	42
j. Zamanaşımı	43
D. İştirak ve Yardım Nafakasının Karşılaştırılması	43
SONUÇ	45
KAYNAKLAR	49
ÖZGEÇMİŞ	53

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
Bir.	: Birleştirme
C	: Cümle
E	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İçt.	: İçtihat
İİK	: İcra İflas Kanunu
K	: Karar
Kr.	: Karar
M	: Madde
M.Ö.	: Milattan Önce
MK	: Medeni Kanun
No	: Numara
R.G	: Resmi Gazete
S	: Sayfa
T	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TKM	: 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UME	: Ulusal Meteoroloji Enstitüsü
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
V.B	: Ve Benzeri
V.D	: Ve Diğeri
Y	: Yargıtay
YY.	: Yüz Yıl.

I. GİRİŞ

Evlilikle eşlerin ve kan bağına dayalı yakın hısımların bir araya gelmeleriyle oluşan en küçük insan topluluğuna ‘aile’ denir¹. Aile aynı zamanda en eski birliktir. Tarihsel sürece baktığımızda insanlığın dış tehlikelerden korunmak için eş, çocuk ve yakın hısımların bir araya gelerek geniş aileler halinde yaşadığını, zamanla sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan değişiklikler ile geniş aile kavramından dar aileye kavramına geçiş yapıldığını görmekteyiz.

Artık toplumumuzda aileler, eşler ve çocuklardan oluşmaktadır. Devlet, aile kurumunu korumak ve devamlılığını sağlamak amacıyla kanunlarla gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Anayasamızın 41.maddesine göre devletin aileyi korumak ve devamlılığını sağlamak için gerekli önlemleri alacağı belirtilmiştir². Benzer bir düzenlemeye Türk Medeni Kanunumuz da yer verilmiştir. Aile kurumunu korumak amacıyla eş ve çocuklar ile zarurete düşmüş yakın hısımlara yardım amacıyla nafaka kurumu düzenlenmiştir. Burada bahsi geçen nafaka, doktrinde “bakım ve yardım nafakası” olarak ikiye ayrılmış³, bakım nafakası da kendi içinde “tedbir, yoksulluk ve iştirak” nafakası olarak üçe ayrılmıştır⁴.

Buna karşın kanunumuzda tedbir ve iştirak nafakası başlığı altında bir düzenleme yapılmamış; tedbir nafakasına TMK.m.169, 196, 197’de, iştirak nafakasına ise, TMK.m.182’de yer verilmiştir. Bu durumun aksine yoksulluk nafakası TMK.m.175’de yoksulluk nafakası başlığı ile düzenlenmiştir. Yardım

¹ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996, s.38; <https://www.tdk.gov.tr>. E.T.:15.04.2020.

² T. Akıntürk- D.Ateş, **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2019, s. 3-4-5-6; Ahmet Cemal Ruhi, **Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 2010, s. 18; Abdülkerim Yıldırım, **Türk Aile Hukuku**, Ankara, Monopol Yayınları, 2018, s. 3, 5; Mehmet Erdem, **Aile Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 2019, s. 19; Mustafa Dural vd., **Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku**, Cilt III, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s. 1-2-3.

³ Necmeddin Feyzi Feyzioğlu, **Aile Hukuku**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1979, s. 653-654-655; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s .444; C. Ruhi, **a.g.e.**, s. 22.

⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s. 21-22; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.** s. 444.

nafakası, kanunumuzda 364, 365 ve 366'da düzenlenmiş olmasına karşın madde içeriğinde yardım nafakası ibaresine rastlanmamaktadır⁵.

Biz, doktrindeki bakım ve yardım nafakasının ikiye ayrımı hususundaki görüşüne katılıyoruz. Bu ayrımın nedeni bakım nafakasının evlilik ilişkisinden kaynaklı aile kurumunu korumak amacıyla eş ve çocuklar lehine diğer eşin yaptığı mali katkı iken; yardım nafakası ise, zarurete düşen veya düşecek olan yakın hısımlara karşı yapılan yardımı ifade eder⁶.

Tez konumuzu seçmemizin nedeni, iştirak ve yardım nafakasının tanımı, koşulları ve özellikleri haricinde çocuk ergin olduğunda iştirak nafakasının devam edip etmeyeceği ya da yardım nafakası olarak nev'i değiştirip değiştirmediği hususunda doktrindeki tartışmaya tez çalışmamızda yer vermek istememizden dolayıdır.

Bunlar dışında tez konumuz olan "iştirak ve yardım nafakası"na geçmeden boşanma ve ayrılık davalarında karar kesinleşmeden önce eş ve çocuğa geçici tedbir mahiyetinde hâkim tarafından re'sen hükmedilen nafaka türü olan tedbir nafakası'na kısaca değinilecektir. Zira boşanma ve ayrılık davalarında karar kesinleşmeden önce hükmedilen tedbir nafakası, karar kesinleştikten sonra çocuk lehine iştirak nafakasına dönüşecektir. Buna karşın diğer bir bakım nafakası türü olan yoksulluk nafakası⁷, boşanma veya ayrılık davasında karar kesinleştikten sonra, kusuru daha ağır olmamak kaydıyla, yoksulluğa düşecek olan eşe diğer eşin mali gücü oranında verdiği nafaka olup, çalışmamızda sadece ilgili yerlerde inceleme konusu yapılacak ve ayrıntılı değerlendirilmeyecektir.

⁵ Gonca Gülfem Bozdağ, **Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s. 30-31.

⁶ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 653-654-655.

⁷ RG. Tarih:08.12.2001 ve sayı:24607, 175. maddesinde düzenlenmiştir.

II. TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA NAFKA KAVRAMI

A. Nafaka Tanımı

“Nafaka” kavramının sözlük anlamı, kanunda belirtilen hallerde, zaruret halindeki kişilere nafaka yükümlüsü olarak kanunda belirtilen kişilerin yaptığı yardımı ifade eder. Nafaka yükümlülüğü ise, ihtiyaç sahibi eşlerin birbirlerine, anne babanın küçük yaştaki çocuklarına, altsoy-üstsoyun birbirlerine, refah halinde olan kardeşin zaruret halindeki kardeşine karşı yardım yükümlülüğüdür⁸.

Türk Dil Kurumu, nafaka kavramının kökeninin Arapça dilinden geldiğini belirtmektedir. Nafaka kavramı, bir kimsenin hayatını idame ettirebilmesi için lüzumlu olan şeylerin bütünüdür⁹.

Nafaka, aile üyeleri arasındaki yardımlaşma yükümlülüğüdür; toplumun temeli olan aile kurumunun korunması ve devamlılığının sağlanması amaç edinir. Nafaka, kamu düzenine ilişkin olup, aynı zamanda ahlaki bir kurumdur. Kanuni düzenlemeler neticesinde hukukileşmiştir¹⁰.

Kamacı'ya göre, nafaka, kanunlara göre aile üyeleri arasındaki yardımlaşma yükümlülüğünü ifade eder. Yürürlükten kalkan 743 sayılı Türk Kanuni Medenisi¹¹'nde nafaka kavramı yerine 'iaşe ve ibate' ve 'muavenet' kavramlarına yer verilmiş; ilk kavram kocanın kadın ve çocuklara karşı ödevini, ikincisi ise, akrabalar arasında nafaka yükümlülüğünü ifade edeceği kabul edilmiştir¹².

TKM'deki kocanın kadın ve çocuklara karşı bakma ödevi hususundan bahisle 4721 sayılı TMK'da kadın-erkek ayrımına son verilmiş olup, eşitlik ilkesi benimsenmiştir. Bu ilke TMK'nın madde düzenlemelerine de yansımıştır. Birliğin giderlerine gücü oranında katkıda bulunma görevi kocadan alınarak her iki eşe

⁸ Yılmaz, a.g.e., s. 605.

⁹ İzzet Doğan, “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, **MHB**, Cilt: 35, Sayı: 1, 2015, 59-95, s.60; <https://www.tdk.gov.tr>.

¹⁰ Bozdağ, a.g.e., s. 17.

¹¹ RG.Tarih: 23.11.1990, sayı: 20704.

¹² Mahmut Kamacı, “Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye'nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri”, **Yargıtay Dergisi**, Yıl: 24, Sıra Sayı: 96, 1998, s.509. www.yargitaydergisi.gov.tr, E.T.15.01.2020.

paylaştırılmıştır. Artık her iki eş de güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile evlilik birliğine katkıda bulunacaklardır. Bunun yanında TMK.m.169, 186, 196’da ifadesini bulan eşler arasında karşılıklı tedbir nafakası yükümlülüğü; TMK.m.175’de boşanma halinde şartlar oluşmuşsa eşlerin cinsiyetine bakılmaksızın hükümdeki koşullar altında diğer eşe yoksulluk nafakası vermesi gerektiği düzenlenmiştir. 743 Sayılı TKM m.144’ de düzenlenen ve erkeğin kadından nafaka isteyebilmesi için “refahta olması” şartı kaldırılmıştır. Evlilik birliği içindeki eşlerin yükümlülükleri eşitlik ilkesine uygun hale getirilmiştir.

TMK.m.328’de ise, ergin olan çocuğun eğitimine devam etmesi sonucu anne ve babanın durum ve koşulları kendilerinden beklenebilecek ölçüde çocuklarının eğitimi tamamlanana dek bakmakla yükümlü olduklarını ifade etmektedir¹³.Buradan da eşitlik ilkesinin eşlere ilişkin kanun maddelerindeki izdüşümünü görmekteyiz.

B. Nafakanın Tarihçesi

Aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan küçük bir topluluk olup, sosyal ve ahlaki bir olgudur. Nişanlanmadan başlayarak, evlenme ve evlenmenin sona ermesi hususlarında emredici hukuk kuralları konularak aile kavramına önem verilmiştir. **Roma**’da aile (familia) geniş anlamda, aile reisi (pater familias) ve onun hâkimiyetindeki hür kişiler (eşi, çocukları, torunları), köleler ve mal varlığından oluşmakta idi. Dar anlamda ise, aile reisi, onun hâkimiyetindeki kişilerden oluşmaktadır. Aileye evlenme ve evlat edinme ile dâhil olunurdu¹⁴.

Roma Hukukunda, klasik hukuk dönemine kadar nafaka yükümlülüğüne ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmayıp, daha sonra İmparator buyruklarıyla kanunumuzdaki yardım nafakasına benzerlik gösteren nafaka yükümlülüğü kabul edilmiştir. Aile reisi ve evlatları, efendi ve azatlılar ve eşler arasında nafaka yükümlülüğü mevcut idi. Aile evlatlarının, aile reisine karşı hak arama konusunda hukuki imkânları yoktu. Aile reisinin hâkimiyetinden çıkmış aile evlatları ise, kendi ailelerini kurduklarından dolayı aile reisinden yardım isteme hakları yoktur.

¹³ Ali İhsan Özuğur, **Gereğçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Nafaka Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 8; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 13, 304-305; Erdem, **a.g.e.**, s. 20-21; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 10; Ahmet M.Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2019, s. 3; Hüseyin Hatemi, **Aile Hukuku**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 7.

¹⁴ B. Tahiroğlu ve B. Erdoğan, **Roma Hukuku Dersleri**, 13. Basım, İstanbul, Der Yayınları, 2019, s. 170-171; Ekrem Buğra Ekinci, **Hukukun Serüveni**, 2. Baskı, İstanbul, Arı Sanat Yayınevi, 2015, s. 181.

Roma'da ataerkil bir aile yapısı benimsenmiştir. Baba, aile reisi olup, hâkimiyetindeki evlatları üzerinde sınırsız bir iktidara sahiptir. Aile reisi, aile evlatlarını çalıştırıp, elde ettikleri gelire el koyabilme hakkına haiz olduğundan Roma Hukuku'nda aile reisi ve aile evlatları arasında karşılıklı bir nafaka yükümlülüğü bulunmamaktadır. Zamanla siyasi iktidardaki değişiklikler aile yapısına da yansımış olup, Antoninus Pius'un imparatorluğunda (M.S. 138-161) başlayan bir dizi buyruk ile karşılıklı nafaka yükümlülüğü kabul edilmiştir. Bu emirnameye göre aile evlatları, ebeveyninin ihtiyaçlarını karşılayacaktır. İmparator buyruklarıyla son imparatorluk devrinde taraflar açısından karşılıklı nafaka ödeme zorunluluğu getirilmiş, tarafların dava yoluyla birbirlerinden talepte bulunabileceği belirtilmiştir¹⁵.

Dava, sistem dışı yargılama ile görülebilirdi. Sistem dışı yargılama; davanın devlet memuru önünde tek celsede görüldüğü, hâkimin geniş takdir yetkisinin bulunduğu yargılama usulüdür. Zamanla kanuni bir usul halini almıştır¹⁶.

Kısa bir zaman sonra M.S. 3.yy. başlarında aile reisinin hâkimiyetinden ayrılmış çocukların karşılıklı nafaka yükümlülüğünü de kapsamıştır. Nesebi sahih olmayan çocuklarla ile anneleri arasında karşılıklı nafaka yükümlülüğü mevcuttur¹⁷.

Çocuğun babasından nafaka talep edebilmesi için aralarındaki hukuki ilişkinin kanıtlanması gereklidir. Roma Hukukunda nafaka miktarı belirlenirken, nafaka yükümlüsünün mali gücüne orantılı bir nafaka olması, nafaka talep edenin ihtiyaç içinde bulunması ve ödenecek nafakanın nafaka talep edenin zorunlu ihtiyaçları kadar olması hususları dikkate alınır¹⁸.

Efendi ve azatlılar arasında nafaka dava yolu ile talep edilirdi. Azatlı köleler, hürriyetlerine kavuştuktan sonra da efendilerine karşı sorumlu sayılır, ihtiyaç halinde efendilerine ve efendilerinin çocuklarına da bakmakla yükümlü idiler. Aynı şekilde kölesini azat eden efendinin de kölesini gözetme yükümlülüğü vardı¹⁹.

Birlikte yaşama hususuna bakılmaksızın, ihtiyaç halinde bulunan aile reisi ile evlatları, efendiler ile azatlı köleler arasında nafaka yükümlülüğü düzenlenmiş idi.

¹⁵ Kudret Ayiter, **Roma Hukuku Dersleri, Aile Hukuku**, AÜHFY No: 179, Ankara 1963, s. 53; Nurcan İpek, "Roma Hukukunda Yardım Nafakası Yükümlülüğü", **MÜHF-HAD**, C. 19, 2013, s. 3.

¹⁶ Tahiroğlu ve Erdoğan, **a.g.e.**, s. 265-275.

¹⁷ Ayiter, **a.g.e.**, s. 53-54; İpek, **a.g.m.**, s. 283.

¹⁸ İpek, **a.g.m.**, s. 284.

¹⁹ İpek, **a.g.m.**, s. 286-287.

Hısımlığın anne ya da baba tarafından olmasının bir öneminin olmayışı, nafaka yükümlüsünün altsoy ve üstsoy oluşu, civar kan hısımlarının nafaka talep edememesi hususu –*Türk Hukukunda civar kan hısımlığı kardeşler açısından kabul görmekte olup, refahta bulunma şartı aranmaktadır*- nafaka miktarının, nafaka alacaklısının mali gücüyle orantılı olması, nafaka alacaklısının zorunlu masraflarının karşılanması gerekliliği, hâkimin bu konuda geniş takdir yetkisinin bulunması Roma Hukuku ile Türk Hukukunun benzer yanlarıdır²⁰.

İslam-Osmanlı hukukunda nafaka, insanın hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan yiyecek, giyecek ve ev gibi ihtiyaçlardan oluşmakta olup, bu masraflar her ülkeye, şehirlere, ekonomiye, zamana ve adetlere göre değişiklik gösterir²¹.

Osmanlı İmparatorluğunda uygulanan şer’i hukukun izlerini Bab, Balat, Eyüp, Galata, İstanbul, Rumeli ve Üsküdar Mahkemesi Şer’iyye Sicillerinde tutulan kayıtlardan sürmekteyiz. Söz konusu sicillerde belge numarası, tarih, nafaka alacaklısının ismi, nafaka miktarı, belde bilgisine erişilmektedir. Bu bilgilerden ülkemizin ve diğer dünya ülkelerinin içinde bulunduğu zamana ve ekonomik ve sosyal duruma göre nafaka miktarının da şekillendiğini görmekteyiz. Akçenin değer kaybetmesi, savaşların ekonomiye etkileri, Avrupa’da mali alanda yapılan devrimler nafaka miktarında değişikliklere yol açmıştır.

Osmanlı’da nafaka süreci mahkemeye başvurmak ile başlamakta olup, türüne göre günlük veya aylık, kuruş ve akçe olarak hesaplanırdı. Günümüzde de dikkate alındığı gibi nafaka alacaklısının ihtiyacına ve nafaka yükümlüsünün malvarlığına orantılı bir nafakaya hükmedilirdi.

Nafaka türleri, iddet, boşanma, fûru, zevciyet, canlı ve cansız varlıklar, kaçak köle ve cariye, kocaları kaybolan kadınlar için ödenen nafakalardı. Usul ve fûru nafakasının ne kadar ödeneceği ile ilgili açık ve net bir ölçü olmayıp, içinde yaşadıkları toplumun gelenek ve kurallarına göre şekilleneceği yönünde yaygın bir kanaat vardır²².

²⁰ İpek, **a.g.m.**, s. 289.

²¹ Ekrem Buğra Ekinci, **Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk**, 5. Baskı, İstanbul, Arı Sanat Yayınevi, 2017, s. 445.

²² Mustafa Akkaya, “Osmanlıda 16. ve 17. Yüzyıllar Arasında Nafaka Uygulamaları İle Satın Alma Gücü Arasındaki İlişki”, **International Journal of History**, Cilt: 10, Sayı: 7, 2018, s. 316.

Tez konumuzla ilintili olan Furu nafakası; buluğ çağına ermemiş fakir çocuğa babası nafaka verir. Babası da fakirse, babasına ödetmek kaydıyla zengin annesi nafaka verir. Annesi de fakir ise, zengin dedesi nafaka verir. Bu nafaka, erkek çocuk buluğ olana kadar, kız çocuk evlenene kadar verilen nafakadır. Erkek çocuk buluğ çağında ise, hastalanmışsa iyileşene kadar babası bakar.

Usul nafakası; zengin çocuğun fakir ebeveynine ödediği nafakayı ifade eder. Erkek ve kız çocuk eşit miktarda nafaka öder.

Akrabalık nafakası; zengin ve aynı dinden olan mahrem akrabalar; erkek-kız kardeşler, kardeş çocuk ve torunları, amca, hala, dayı, teyze (büyük amca, hala, dayı, teyze) tarafından miras hissesi oranında mahkemede dava açmak yoluyla akıl ve baliğ olmayan erkek çocuğuna, her yaştaki evlenmemiş kız çocuğuna, dul kızlara, hastalara, fakir olanlara, baba ve dedesi olmayanlara nafaka verir²³.

Çocuğa nafaka ödenebilmesi için birtakım koşulların bulunması gerekir. Bunlar; babanın mali durumunun nafakayı karşılamaya yetmesi, çocuğun şahsi malvarlığının bulunmaması ve mal kazanma imkânının olmaması ve son olarak çocuk ile nafaka yükümlüsünün arasında din ayrılığının bulunmamasıdır²⁴.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde hukuk ve yargılama alanında şeriat hukuku esasları geçerli idi. Mecelle (Mecelle-i Ahkamı Adliye) 1876 yılında yürürlüğe girmiş olup, 1851 maddeden oluşmakta idi. Ancak Aile ve Miras Hukuku'na ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş idi. Bu hususlarda şeriat kurallarına göre düzenleme yapılmakta idi. Son zamanlarda Hukuk-u Aile Kararnamesi yürürlüğe konmuştur. Osmanlı İmparatorluğu devrinin son bulması ile Cumhuriyet ilan edilerek Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Yeni devletin siyasi yapısı Cumhuriyet rejimine dayandığı ve Osmanlı dönemindeki hukuk sistemiyle örtüşmediği için yeni hukuki bir düzenlemelere ihtiyaç hâsıl olmuştur²⁵.

TKM, İsviçre Medeni Kanunu'nun çevirisi yoluyla alınmıştır. 4 Ekim 1926 yılından 1 Ocak 2002 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Kanunun oluşumunda aile

²³ Ekinci, **a.g.e.**, s. 447-448; M. Akif Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, 16. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2019, s. 295-296; Samed Atasoy, **İslam ve Osmanlı Hukukunda Hidane**, Ankara, Adalet Yayınları, 2019, s. 154.

²⁴ Atasoy, **a.g.e.**, s. 161.

²⁵ Ahmet M. Kılıçoğlu, "Medeni Kanunumuzu Nasıl Değiştirdik", Cevdet Yavuz'a Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 3, 2016, s. 1721-1720. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372498>; E.T.: 13.01.2020.

kurumunu şeriat kurallarının etkisinden bertaraf edildiği için devrimci nitelikte bir kanun olarak anılmaktadır. TKM’de, Aile Hukukuna ayrılmış II. kitabında, “Hısımlar” başlığı altında II. Kısımda nafaka konusu düzenlenmiştir²⁶.

TKM ile yardım nafakası getirilerek zayıfların korunması amaç edinmiştir. TKM. m.315 (TMK. m.364)’te ifade bulmuştur. Bu maddeye göre yoksulluğa düşen belirli derecedeki yakınlarla nafaka talep edebilme olanağı getirilmiştir²⁷.

TMK, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yardım nafakasına madde 364’de yer verilmiştir. Maddeye göre; ‘*Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır*’²⁸.

Öğrenimi devam eden ergin çocuğa, anne ve babasının, eğitimi süresince bakması hususu ilk olarak TMK m.328/2’de ifadesini bulmuştur. Yargıtay’ın, bu kanun maddesi yürürlüğe girmeden önce TKM döneminde öğrenimi devam eden çocuklara yardım nafakası verilmesi gerektiği yönünde kararları mevcuttur. Yargıtay, TMK yürürlüğe girdikten sonra da öğrenimi devam eden ergen çocuğa TMK.m.328/2’nin yanı sıra TMK.m.364 hükmünü hukuki dayanak kılarak yardım nafakasına hükmetmektedir²⁹. Bu husus doktrinde tartışmalıdır. Yardım nafakası bölümünde bahsi geçen tartışmalar ile Yargıtay uygulamalarına ve aksi görüşteki kanaatimize değinilecektir.

İştirak (Katılma) Nafakası açısından TKM³⁰ m.148/2’de ifadesini bulmuştur. Madde içeriğinde çocuk kendisine verilmemiş tarafın, gücü oranında çocuğun geçim ve eğitim masraflarını karşılamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. TMK.m.182/2’de, “çocuğun velayeti verilmeyen tarafın, çocuk ile kişisel ilişkisini kurarken, çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları dikkate alıp, gücü nispetinde masraflara katılacağı” hükmü getirilmiştir. Her iki kanun arasında fark esasen olmayıp, yeni kanunda çocuğun sağlık ve eğitiminin altı çizilmiştir.

²⁶ K. Oğuzman ve M. Dural, **Aile Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998, s. 7-8; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Nurgül Matbaası, 1963, s. 52.

²⁷ Kılıçoğlu, **a.g.m.**, s. 1730.

²⁸ RG. Tarih:08.12.2001, no: 24607.

²⁹ Ahmet Türkmen, Eğitim Nafakası, 2014, s. 2707-2708., <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/16-Ahmet-TÜRKMEN.pdf>.

³⁰ RG.Tarih:23.11.1990, sayı:20704.

C. Türk Hukukunda Nafaka Türleri

TMK m.169, 196, 197, 182, 175, 364, 365, 366 dağılık biçimde yer alan nafaka hükümleri doktrinde temel olarak “bakım ve yardım” olarak ayrılmıştır³¹. Bakım nafakası; tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakalarından düzenlenmiştir³². Yardım nafakası ise, TMK.m.364-366 arasında düzenlenen nafaka türü olarak ele alınmaktadır.

Çalışmamızda, bakım nafakası türlerinden “iştirak nafakası” ile “yardım nafakası” incelenecektir. Ancak bu nafakalar hakkında bilgi vermeden önce bir diğer nafaka türü olan “tedbir nafakası” hakkında kısaca bahsetmek gerekir. Çalışmamızda ayrıca tedbir nafakasına yer vermemizin nedeni boşanma veya ayrılık davası süresince takdir edilen tedbir nafakasının, dava sonunda kusursuz veya daha az kusurlu eşe yoksulluk nafakası; çocuk lehine ise, iştirak nafakası öncesi hükmedilen tedbir mahiyetinde olmasından ileri gelmektedir. Diğer bakım nafakası türü olan “yoksulluk nafakası” hakkında ise sadece ilgili olduğu yerlerde değinilerek inceleme yapılacaktır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi boşanma veya ayrılık davalarında dava süresince hâkim, eşlerin ve çocukların barınması, geçimi, bakımı ve korunmalarına ilişkin gereken önlemleri talebe gerek olmaksızın³³ re’sen alır. Tedbir nafakası, bir bakım nafakası türüdür³⁴. TMK.m.169’da ifadesini bulmuştur.

TKM’de karısına ve çocuklara bakma görevi kocaya aitti. Koca bu görevini birliktelik süresince gücü nispetinde yerine getiriyordu. Boşanma veya ayrılık davası süresince de tedbir nafakası ödeyerek yerine getirmekte idi. Kocanın davacı olması ya da karısının zina yapmış olması kocanın tedbir nafakası ödemesi görevini yerine getirmesini etkilemiyor, dava kesinleşene kadar devam ediyordu. Boşanma veya ayrılık davası süresince taraflar ayrı yaşama hakkına sahip olduğundan kocanın, karısına bakma ödevi gereği ona yaptığı bu ödemeler aslında nafakadan ibaretti³⁵.

TMK ile kadın–erkek eşitliği ilkesi gereğince, ailenin ihtiyaçlarını giderme görevi salt kocaya ait olmayıp, eşler arasında birlikte üstlendikleri bir görev haline

³¹ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 653-654-655; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 444; Ruhi, **a.g.e.**, s. 22.

³² Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 444; Ruhi, **a.g.e.**, s. 22.

³³ Y.HGK.T.30.05.2019, E.2017/2-2287, K. 2019/ 627 sayılı kararı.

³⁴ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 444; Ruhi, **a.g.e.**, s. 22.

³⁵ Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 350; Bülent Köprülü ve Selim Kaneti, **Aile Hukuku**, İstanbul, Özdem Kardeşler Matbaası, 1985-1986, s. 132-133.

gelmiştir³⁶. Ayrıca boşanma veya ayrılık davası süresince bir eşin diğerine yaptığı mali katkıya “tedbir nafakası” denilmektedir. Akıntürk-Ateş’e göre, tedbir nafakasının, iştirak (katılım) nafakası olarak adlandırılması daha isabetli olacaktır³⁷.

Kurt’a göre, uygulamada boşanma veya ayrılık davası süresince çocuklar lehine hükmedilen nafakanın ‘iştirak nafakası’ adlandırılmasına karşın TMK’da iştirak nafakası olarak tanımlanmamıştır. Oysa yargılama sonunda karar kesinleştikten sonra verilen nafakaya iştirak nafakası denilmektedir. Bu nedenle, boşanma veya ayrılık davası süresince karar kesinleşene kadar hem eş hem de çocuk lehine hükmedilecek nafakaya geçici önlem mahiyetinde olduğundan ‘tedbir nafakası’ denilmesi yerinde olacaktır.

Çocuk lehine boşanma veya ayrılık davasında karar kesinleştikten sonra hükmedilen nafakaya iştirak nafakası adı kanunumuzda tanımlanmamış olsa da uygulamada iştirak nafakası denilmektedir. Dolayısıyla çocukların lehine hükmedilen nafakayla karıştırılması olasıdır³⁸.

Kurt’un boşanma ve ayrılık davası süresince eş ve çocuk yararına hükmedilen nafakaya “tedbir nafakası”; karar kesinleştikten sonra ise, çocuklar lehine hükmedilen nafakaya “iştirak nafakası” denilmesini aksi takdirde Akıntürk ve Ateş’in tedbir nafakasına “iştirak (katılım) nafakası” denilmesi görüşünün karışıklığa yol açacağını yönündeki görüşüne katılıyoruz.

Tedbir nafakasında yararına nafaka hükmedilecek eşin davacı ya da davalı, kusurlu veya kusursuz olmasının bir önemi yoktur³⁹. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 1976 tarihli bir kararında, karı-kocanın fiili ayrılık sürecinde kadının kocasından tedbir nafakası talep edebileceğini, boşanmaya sebep olan olaylarda kusurlu olup olmamasının nafaka talep hakkını engellemeyeceği belirtilmiştir⁴⁰.

Yargıtay 2. HD.’nin 2019 tarihli bir kararında “ tarafların kusur durumunun tedbir nafakasının hükmedilmesinde bir önemi olmayıp, önlem sebeplerinin mevcut

³⁶ Hatemi, **a.g.e.**, s. 127; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 285.

³⁷ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 285.

³⁸ Ekrem Kurt, Boşanma Davasında Hakimın Alacağı Geçici Önlemler, **Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Haziran 2013, Sayı:1, s. 104; <https://jurix.com.tr/>; E.T.:29.03.2020.

³⁹ Köprülü ve Kaneti, **a.g.e.**, s. 187; Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 136; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 397-398.

⁴⁰ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 397-398 (Y.HGK’nun 12.03.1976-755/1124 sayılı kararı); Dural vd., **a.g.e.**, s. 131.

olması halinde yararına nafaka hükmedilecek taraf kusurlu olsa dahi tedbir nafakasına hükmedileceği” yönünde görüş belirtilmiştir⁴¹.

Yargıtay’ın her iki kararında da yargılamanın başında önlem alınması gerektiğinde taraflardan kimin kusurlu, kimin kusurlu olmadığı yönünde bir inceleme yapılmasının hayli zaman alacağı düşünüldüğünden bu hususta araştırma yapılması beklenmeksizin nafakaya hükmedileceğini, keza kusur incelemesinin yargılama safhasında yapılması sonucunda kusurlu tarafa nafaka hükmedilmezken daha az kusurlu veya kusursuz tarafa nafaka ve tazminata hükmedileceği sonucuna varmaktayız.

Kurt’a göre, boşanma veya ayrılık davası devam ederken hâkim tarafından davanın başında hükmedilen tedbir nafakası, değişen durum ve şartlar nedeniyle arttırılabileceği gibi, azaltılabilir de. Davanın tarafları, değişen durum ve şartlara binaen nafakanın arttırılması isteminde bulunmasalar bile davaya bakan hâkimin gerekli gördüğü durumlarda re’sen nafakaya hükmedebildiği gibi nafaka miktarını da arttırabilmelidir⁴².

Kurt’un, “tarafların talebi olmaksızın hâkimin, tedbir nafakasını re’sen artırıp, azaltılabileceği” yönündeki görüşüne katılıyoruz. Tedbir nafakası önlem amacıyla verildiğinden hâkimin yargılama safhasında değişen durum ve şartlara göre tarafların talepte bulunup bulunmamalarını beklemeksizin nafakanın artırım ya da azaltılmasına re’sen karar vermesi, mağduriyetlerin giderilmesi açısından yargılamaya oldukça pratiklik kazandırır.

Hâkim başka bir tarih belirtilmediği sürece, boşanma davası süresince veya ayrılık davası açılmışsa bu dava süresince re’sen tedbir nafakasına hükmedecektir. Eş yanında bulunan çocuk/çocuklara da dava tarihinden itibaren kararın kesinleşmesine kadar re’sen tedbir nafakası takdir edilecektir⁴³.

Çocuk, davanın devamı sırasında doğmuşsa, doğum tarihinden itibaren; çocuk nafaka alacaklısının yanına gelmişse, geliş tarihinden itibaren; çocuk davanın başından beri nafaka alacaklısının yanında ise, dava tarihinden itibaren nafakaya hükmedilir. Hâkim, eşlerin, güçleri, emek ve mal varlığı oranında katkılarını belirler.

⁴¹ Y.2.HD.T.15.1.2019, E.2018/8041, K. 2019/ 177 sayılı kararı.

⁴² Kurt, **a.g.m.**, s. 102.

⁴³ Özüğür, **a.g.e.**, s. 25.

Çocuğun hangi eş yanında kalacağı, eğitim, gıda, barınma vs. ihtiyaçları, yaşı gibi unsurlar nafakanın belirlenmesinde önem taşır⁴⁴.

Boşanma davasında hükmedilen tedbir nafakası karar kesinleşince, ayrılık kararı verilince kendiliğinden ortadan kalkar⁴⁵.

Ayrıca tedbir nafakasının verildiği alanlar bununla da kısıtlı olmayıp, mutlak ve nisbi butlan davaları süresince eşlerin ve çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla hâkim tarafından re'sen geçici tedbirler alınır. Boşanma davası hükümleri bu davalarda kıyasen uygulanır⁴⁶.

TMK.m.195 uyarınca, evlilik birliğinin devamlılığını sağlamak amacıyla eşlerin birlikten kaynaklanan mükellefiyetlerini yerine getirmemeleri veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda anlaşmazlığa düşülmesi halinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkime başvurup, müdahalesini talep edebilirler.

TMK.m.196/1 uyarınca, hâkim, eşlerden birinin talebi üzerine ailenin geçimi için eşlerin her birinin yapacağı katkıyı belirleyebilir. Hâkim, bir eşin evlilik birliğine parasal olarak yaptığı katkıyı belirlerken diğer eşin ev işi yaparak, müşterek çocukların bakımını üstlenmesini dikkate alır. Talep halinde aile geçimine yapılan katkı, talep tarihinden bir yıl geriye olabileceği gibi gelecek yıllara ilişkin de olabilir⁴⁷.

Buradaki tedbir nafakası, eşlerin aynı çatı altında evlilik birliğini sürdürürken her iki eşin veya birinin hâkimin müdahalesini talep etmesi üzerine takdir olunan nafakadır.

TMK.m.197'de madde içeriğine baktığımızda evlilik birliği devam ederken eşlerden birinin diğer eşle ortak yaşamı sürdürmesi, hayatı üzerinde ciddi bir tehlike oluşturuyorsa, aile ekonomisi ve huzurunu bozuyorsa ayrı yaşamaya karar verebilir. Birlikte yaşamaya ara verilmesi sonucu tedbir nafakasının talep edilebileceğinin düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz. Burada önemli husus, ayrı yaşamak kararını alan eşin, hâkime ayrı yaşamakta haklı olduğu nedenleri ispatlaması gerekmektedir. Boşanma veya ayrılık davası süresince talep olunan tedbir nafakasında ise, haklılığını

⁴⁴ Özüğür, **a.g.e.**, s. 24; Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, 5. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1984, s. 262.

⁴⁵ RG. tarih:08.12.2001, no: 24607; Dural vd, **a.g.e.**, s. 132.

⁴⁶ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 38-39; Ruhi, **a.g.e.**, s. 26; Özüğür, **a.g.e.**, s. 28.

⁴⁷ Özüğür, **a.g.e.**, s. 31.

ispat etmek zorunda değildir. TMK.m.329 uyarınca, ayrı yaşamakta haklı olan eş yanındaki çocuğa nafaka takdir edilir⁴⁸.

Tedbir nafakasının verildiği bir diğer alan; evlat edinen ile evlatlık arasındaki hukuki ilişki TMK.m.282/3 uyarınca soy bağının kurulmasıyla oluşmaktadır. TMK.m.327/1 uyarınca, evlat edinme işleminin tamamlanmasıyla çocuğun bakımı, eğitimi vd. ihtiyaçları “evlat edinene” geçecektir. Evlat edinme sonucunda çocuğa karşı önce evlat edinen nafaka ödeme konusunda ilk sırada yer alırken, biyolojik anne babası da ikinci sırada yer almaktadır. Evlat edinilen çocuk 18 yaşını doldurana kadar evlat edinen tarafından bakılmak zorunda olup, eğitime devam etmesi halinde de nafakaya karar verilebilir. Evlat edinen çocuğa karşı yükümlülüklerini yerine getirmese, çocuk, nafaka davası açabilir. Evlat edinen mali olarak borcunu ödeyemez hale gelmişse, çocuk, biyolojik anne babasından nafaka isteyebilir⁴⁹.

6284 sayılı Ailenin Korunmasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine İlişkin Kanun⁵⁰un 18. maddesi gereğince şiddetten zarar görenlere nafaka bağlanmaktadır.

4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun⁵¹,un, 5636 Sayılı Kanun⁵² ile değiştirilmiştir. Değişiklik öncesi, hâkim, şiddetten zarar gören mağdurun yaşam şartlarını dikkate alıp, tedbir nafakası talep edebilmekteydi. Değişiklikten sonra ise, mağdurun şiddeti uygulayan eşi veya diğer aile üyesi ailenin geçimini de sağlıyor ise, önceden nafakaya hükmedilmemişse, hâkim talep olmasa bile tedbir nafakasına hükmedeceği kaleme alınmıştır⁵³.

Yukarıda boşanma veya ayrılık davası süresinde ve diğer hangi hallerde tedbir nafakasına hükmedildiğine değinmiş bulunmaktayız. Şimdi boşanma veya ayrılık davasında karar kesinleştikten sonra hâkim tarafından hükmedilen iştirak nafakasını inceleyeceğiz.

⁴⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 67; Ruhi, **a.g.e.**, s. 24.

⁴⁹ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 44-45; Ruhi, **a.g.e.**, s. 29.

⁵⁰ RG. tarih: 20.03.2012 no: 28239.

⁵¹ RG. tarih: 17.01.1998 no: 23233.

⁵² RG tarih: 04.05.2007 no: 26512.

⁵³ İzzet Doğan, Kadına Yönelik Şiddet, Uluslararası Belgeler, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Bu Yasada Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 82, Sayı:3 | Mayıs 2008, s. 1231., <https://jurix.com.tr/>; E.T.:29.03.2020.

1. İştirak nafakası

a. Genel olarak

TMK.m.182/ f.2/c.2 uyarınca; mahkeme tarafından çocuğun velayet hakkı kendisine verilen eş, bakım masraflarını karşılarken, velayet hakkı kendisine verilmeyen eş de mali gücü nispetinde çocuğun bakım ve eğitim harcamalarına katılmak zorundadır.

Eşler, evlilik birliği süresince özen yükümlülüğü çerçevesinde çocuğun velayetini birlikte üstlenirler⁵⁴. Eşler, bu yükümlülüğü evlilik süresince birlikte; boşandıktan sonra velayet hakkı kendisine verilen tarafça yerine getirir⁵⁵. Velayet hakkı kendisine verilen tarafın bakım ve gözetim yükümlülüğünün yanı sıra eğitim giderlerine katılma zorunluluğu da vardır⁵⁶.

Boşanma veya ayrılığın gerçekleşmesinden sonra velayet hakkı kendisine verilmeyen taraf aleyhine hükmedilen iştirak nafakasının mahiyetinde çocuğun giyinme, korunma, yiyecek, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarının yanı sıra kültürel ve eğlence ihtiyaçları da vardır⁵⁷. TMK.m.327'e göre; çocuğun bakımı ve eğitimine ilişkin harcamaları anne ve babası tarafından karşılanır⁵⁸. Çocuğu beslemek, giydirmek ve gerekli ev eşyalarının alımı gibi aynî edimlerin yanı sıra harçlık vermek gibi nakdî edimlerle de anne ve baba yükümlülüklerini yerine getirebilir⁵⁹. Yargıtay, mahkemece davacının istemi değerlendirilirken, nafakanın mahiyetinde yer alan barınma, giyinme, beslenme, eğitim, ulaşım gibi zorunlu ihtiyaçlarda dikkate alınıp karara varılması gerektiğini vurgulamıştır⁶⁰.

İştirak nafakası hükmedilirken çocuğun yaşı, eğitim durumu, paranın alım gücü, çocuğun giderleri ile anne-babanın ekonomik durumları da dikkate alınarak nafakaya hükmedilmesi gerektiği yönünde Yargıtay'ın görüşleri mevcuttur⁶¹.

⁵⁴ Ebru Ceylan, **Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2006, s. 176.

⁵⁵ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 575.

⁵⁶ Ömer Uğur Gençan, **Nafaka Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.315; Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, Ankara, Turhan Kitapevi, 2015, s. 474.

⁵⁷ Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2000, s. 162; Aydın Zevkliler, **Medeni Hukuk Giriş ve Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Aile Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınevi, 1992, s. 895-896.

⁵⁸ Serozan, **a.g.e.**, s. 161.

⁵⁹ Serozan, **a.g.e.**, s. 161.

⁶⁰ Y.2.HD. T.03.06.2003, E.2003/5179, K.2003/8201 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>; Ruhi, **a.g.e.**, s. 59.

⁶¹ Y.3.HD. T.04.11.2015, E.2015/9386, K.2015/17200 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

İştirak nafakası kamu düzenine ilişkin olduğundan hâkim talebe gerek olmaksızın miktarını re'sen belirler⁶². Mahkemece; kamu düzenine ilişkin olarak re'sen nafaka belirlerken çocuğun velayetini almaya hak kazanan anne veya babanın çocuğun ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamayacağını araştırılması gerekmektedir⁶³. Hâkim, tarafların mali durumlarına ve çocuğun ihtiyaçlarını dikkate alarak talep olmaksızın kendiliğinden iştirak nafakasına hükmeder. Karar kesinleşince nafaka ödemeye başlanıp, çocuk ergin oluncaya kadar devam edilir⁶⁴.

Mahkemece tarafların ayrılığına hükmedildiğinde çocuğun velayeti kendisine verilmeyen eşe, çocuğun tüm harcamalarına mali gücü nispetinde katılmasına hükmedilmesi, hâkimin re'sen karar vermesi gereken bir husustur. Şayet hâkim, müşterek çocuk lehine nafakaya hükmetmez ise, bozma sebebidir⁶⁵.

b. İştirak nafakasının mahiyeti

TMK.m.327/f.1 uyarınca, çocuğun bakımı ve eğitimi için gerekli giderler anne ve babası tarafından karşılanır. Burada çocuğun bakım ve eğitimi için gerekli giderleri yapma yükümlülüğü velayet hakkından bağımsızdır⁶⁶. Doktrinde iştirak nafakasının mahiyetinin soy bağından ileri geldiği yönünde görüş birliği mevcuttur. TMK.m.350/1 uyarınca, anne babadan velayet hakkı alınmış olsa bile anne baba çocuğu için gerekli giderleri karşılamaya devam etmektedir.

Serozan, çocuğun anne ve babasından bakım giderlerini karşılamalarını istemesinin onun en tabi hakkı olduğunu ve velayet hakkından ayrı olarak düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir⁶⁷.

⁶² Ceylan, **a.g.e.**, s. 177; Y.2.HD. T.11.09.2014, 6161-17160; Gençcan, **a.g.e.**, s. 336; Öztan, **a.g.e.**, s. 796; Cahit Oğuzoğlu, **Medeni Hukuk Şahsın Hukuku, Aile Hukuku**, Ankara, Yeni Desen Matbaası, 1963, s. 135(Tem.2.H.D.10/12/1944, E.3881-K.602), Bozdağ, **a.g.e.**, s. 60.

⁶³ İzzet Doğan, (Nafaka), **a.g.m.**, s. 68.

⁶⁴ Dural v.d., **a.g.e.**, s. 144; Öztan, **a.g.e.**, s. 795-797.

⁶⁵ Y.2.HD. T.22.10.2019, E.2019/5925, K. 2019/10470 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

⁶⁶ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 400; Dural vd., **a.g.e.**, s. 340; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 151; Özüğür, **a.g.e.**, s. 494-495; Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 270; Tekinay, **a.g.e.**, s. 500-501; Nihat Yavuz, **Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı İle İlgili Davalar**, Ankara, Turhan Kitapevi, 2008, s. 442; Serozan, **a.g.e.**, s. 161.

⁶⁷ Serozan, **a.g.e.**, s. 161 Ruhi, **a.g.e.**, s. 65.

İştirak nafakası, çocuğun barınma, korunma, eğitim, öğrenim, sağlık, ulaşım masraflarına yapılan yardımdır⁶⁸. Anne baba bu yükümlülüğünü yemek yedirme, giydirme şeklinde aynı edimlerle, iş edimleri ve harçlık vererek de ifa edebilir⁶⁹.

c. İştirak nafakasının talep edileceği haller

İştirak nafakasının talep edileceği haller aşağıda açıklanmıştır.

Evliliğin butlanında, çocuk evlilik içinde doğacağı kabul edildiğinden boşanma hükümleri geçerlidir⁷⁰. TMK. 157 ve 160'ncü maddelerin yollamasıyla evliliğin butlanında da 182. maddede boşanmaya, ayrılığa ve evlenmenin butlanına karar veren mahkemece, çocuğun velayetine, velayet hakkı verilmeyen ana veya baba ile kişisel ilişki tesisi ve nafaka hususlarına karar verilir. Boşanma, ayrılık, evliliğin butlanı davalarında çocuğun velayeti ve iştirak nafakası hususlarında hüküm verilmeksizin dosya kesinleşmişse yeni bir dava açılarak bu hususların tartışılması istenebilir. Bu davaların kesinleşmesinden sonra çocuğun dünyaya gelmesi halinde de durum aynıdır⁷¹.

Bir diğer durum, açılan davada eşlerden birinin ayrılık talebi beraberinde çocuk için iştirak nafakası talebinde bulunması ile ilgilidir. Hâkim, boşanma davasında ayrılık kararına da hükmedebilir. Eğer boşanmadan ayrı olarak ayrılık davası açılmışsa 1 yıldan 3 yıla kadar ayrılığa veya ayrılık kararının reddine karar vermektedir. Mahkeme ayrılığa hükmettiğinde bir eşe çocuğun velayet hakkını verirken diğerine de çocukla kişisel ilişki kurma hakkı ve iştirak nafakası ödemesine hükmetmektedir⁷².

TMK.m.336 uyarınca, taraflar evlilik birliği devam ederken çocuğun velayetini birlikte kullanmaktadır. Velayet, eşlerden birinin ölümü halinde sağ kalan eşe; boşanma veya ayrılığa hükmedilmesi halinde ise, velayet kendisine verilen eşe bırakılır. Doktrinde bir kısım yazarlar, anne babanın birlikte velayet hakkını kullanmasını evlilik birliği devam ettiği sürece olabileceken, boşanma halinde bunun mümkün olamayacağını savunmaktadırlar⁷³.

⁶⁸ Ruhi, **a.g.e.**, s. 65.

⁶⁹ Serozan, **a.g.e.**, s. 161.

⁷⁰ Özüğür, **a.g.e.**, s. 292; Ruhi, **a.g.e.**, s. 59; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 61.

⁷¹ Özüğür, **a.g.e.**, s. 292; Ruhi, **a.g.e.**, s. 59.

⁷² Ruhi, **a.g.e.**, s. 59;

⁷³ Dural vd., **a.g.e.**, s. 140; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 313.

Öztañ ise, TMK.m.336/1 ‘de bir istisna boşluğu bulunduğunu, anne baba birlikte velayetin mesuliyetini yerine getirebileceklerse ve çocuğun yararına olcaksa çocuğun velayetinin anne ve babaya birlikte verilebileceğini savunmaktadır⁷⁴.

Ruhi, çocuğun velayet hakkı kendisine verilmeyen anne veya babanın da çocuğunun eğitimi, bakımı ve gelişmesi ile yaşamaı üzerinde diğer eę ile birlikte karar vermesi gerektiğine deęinmiştir⁷⁵.

Yukarıda bahsettiğimiz, birlikte velayette, anne ve babanın medeni durumuna ve fiili olarak birlikte yaşayıp yaşamadıklarına bakılmaksızın çocuk üzerindeki hak ve yükümlölükleri Anayasa md. 10 ve 41/1 uyarınca, eğit olarak, çocuğun yararı ön planda tutacak şekilde birlikte yükümlölüklerini yerine getirirler⁷⁶.

Mahkeme, anne veya babanın talebi olması halinde her birinin bulunacağı fayda oranını belirler⁷⁷. Erdem, boşanma halinde velayetin birlikte kullanılmasında bir engel olmadığını, çocuğun yararına uygun ise, anne babanın birlikte velayeti kullanabileceklerini, Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek 7 No.lu Protokolün 5. maddesi uyarınca, eğlerin evlilikte, evlilik birliği süresince ve boşanma durumunda gerek kendileri gerekse çocukları ile ilişkilerde eğit davranmaları gerektiğini belirttiğini, Anayasamızın 90’ıncı maddesi gereğince usulüne uygun milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğundan bahisle birlikte velayetin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁷⁸.

Yargıtay’ın 2017 yılı öncesinde verdiği kararlarda, taraflar boşandıktan sonra birlikte velayete hükmedilen yabancı tanıma ve tenfiz davalarını velayetin kamu düzenine ilişkin olduğu ve TMK’nın velayete ilişkin hükümlerinin emredici hukuk kuralı olduğundan bahisle reddetmekteydi⁷⁹.

Tarafların, anlaşmalı boşanma protokolünde ortak velayete ilişkin bir hüküm düzenlemeleri halinde çocuğun anne veya babasından hangisi ile kalacağı ile kişisel ilişki ve çocuğa ödenecek iştirak nafakasının miktarını da belirtmeleri

⁷⁴ Öztañ, a.g.e., s. 1090-1091.

⁷⁵ Ahmet Cemal Ruhi, ‘**Birlikte Velayet Kurumu ve Birlikte Velayete İlişkin Yabancı Mahkeme İlamlarının Tanınması ve Tenfizi**’, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 133.

⁷⁶ Ediz Bingöl, ‘**Boşanmış Çiftlerin Ortak Velayet Hakkının Türk ve İsviçre Hukukları Bakımından Karşılaştırılması**’, İstanbul Barosu Dergisi, C.88, S.2, 2014, s.281.

⁷⁷ <https://www.hukukmedieniyeti.org/haber/13514/bosanma-halinde-ortak-velayet-artik-mumkundur/>

⁷⁸ Erdem, a.g.e., s. 174.

⁷⁹ Fülya Erlüle, ‘**İsviçre Medeni Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019, s. 295., Y.2HD. T.20.03.2003, E. 2003/ 2818, K. 2003/ 3889 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com.tr>.

gerekmektedir⁸⁰. Uygulamada, birlikte velayetin anlaşmalı boşanmada uygulandığını görmekteyiz.

Birlikte velayete ilişkin ilk karar, 27.05.2009 tarihinde İzmir 4. Aile Mahkemesi tarafından verilmiştir. İzmir 4. Aile Mahkemesi'nin 27.05.2009 tarih ve 448/470 sayılı kararında; anlaşmalı boşanma talepli davada ortak çocuğun velayeti hususunda her iki tarafın anlaştığını, mahkemece tarafların velayeti birlikte kullanmalarının çocuk açısından yararlı olup olmayacağını uzmanlarca araştırıldığını, uzmanlarca düzenlenen raporda tarafların birlikte velayeti kullanmaları yönünde istekli olduklarını ve çocuğun bu durumdan psikolojik ve sosyal açıdan olumlu etkilenebileceği yönünde görüş bildirdiklerini, mahkemenin de çocuğun velayetinin birlikte kullanılması yönünde karar verdiğini belirtmiştir.

Türkiye'nin 11'No'lu Protokol ile Değişik, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korunmaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokolü 6684 sayılı Kanun ile uygun bulması ve Protokol'ün 9. maddesi gereği 1 Ağustos 2016 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Yargıtay görüş değişikliğine giderek birlikte velayetin kamu düzenine uygun olduğu yönünde karar vermiştir. Yargıtay'ın 2017 yılında verdiği bir kararda, davanın her iki tarafı yabancı uyruklu olup, evlilik dışı doğan çocuklarının velayetinin birlikte velayet olarak düzenlenmesi talep etmişlerdir. Yargıtay, birlikte velayetin, Türk Kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmediği yönünde karar vererek, Yerel mahkemenin birlikte velayetin reddi yönündeki kararını bozmuştur⁸¹.

Kanaatim olarak, çocuğun psikolojik ve bedensel gelişimini hem annesinin hem de babasının gözetiminde tamamlaması çocuk açısından oldukça faydalıdır. Toplumumuzda çocuğunu tek başına büyütmek zorunda kalan anneler veya babalar açısından diğer eşin çocuğun ihtiyaçlarını eşit olarak paylaşması adil olup, çocuğunun büyüdüğüne tanık olamayan anneler veya babaların çocuğu büyürken gelişimi açısından söz sahibi olmaları her açıdan sağlıklı bireylerin yetişmesi açısından umut vericidir.

Birlikte velayet söz konusu olmadığında çocuğun velayeti kendisine verilmeyen tarafın, TMK.m.182/f.2/c.2 uyarınca çocuğun bakım ve eğitim

⁸⁰ Erlüle, **a.g.e.**, s. 325.

⁸¹ Erlüle, **a.g.e.**, s. 296-297.

giderlerine mali gücü nispetinde katılması gerekir. Şayet nafakayı ödeme gücü ve başkaca geliri yoksa çalışmayacak durumdaysa nafaka ödemez⁸².

Müşterek çocuğun velayeti kendisine verilmeyen annenin çalışmadığı, aynı zamanda başkaca bir gelirin de bulunmadığı anlaşıldığından annenin iştirak nafakası ödemesi yönündeki Yerel Mahkemenin kararı, Yargıtay tarafından bozulmuştur⁸³. Yargıtay'ın kararı hakkaniyet ilkesine uygundur.

Hâkim, çocuğun velayeti kendisine verilmeyen tarafın nafaka yükümlülüklerini devamlı surette ihlal edip, savurgan bir tavır içinde mallarını düşünmeksizin harcadıklarını kabul ederse, ileriki zamanlardaki nafaka mükellefiyetine dair uygun bir aynî veya şahsî teminatın sağlanmasını ve başkaca tedbirlerin alınmasına karar verebilir⁸⁴. Velayetin kaldırılması halinde de iştirak yükümlülüğü devam eder⁸⁵. TMK.m.350'e göre; çocuğun velayetinin kaldırılması durumunda da anne ve baba çocuklarının bakım ve eğitim harcamalarını karşılamaya mecburdur. Anne ve baba ile çocuğun mali durumu masrafları karşılamaya yetmiyorsa masrafları Devlet tarafından karşılanır.

Bir diğer iştirak nafakası talep etme hali de "evlilik dışı çocuklar"la ilgilidir. Evlilik birliği devam ederken veya evlilik birliği sona erdikten 300 gün içinde doğan çocuklar evlilik birliği içinde doğmuş sayılırlar ve babalarının da koca olduğu kabul edilir. Anneyle doğumla soy bağı kurulmaktadır. Bu durumda çocuğun velayeti düzenlemesi yapıp, çocuk lehine iştirak nafakası hükmedilmektedir. Bahsi geçen 300 günlük süre sonunda doğan çocuklar ise, "evlilik dışı doğmuş çocuk" olarak adlandırılır. TMK.m.282/1 uyarınca evlilik dışı çocuklar ile anneleri arasında doğumla soy bağı kurulur ve annelerinin kütüğüne kaydedilirler. Annelerinin soyadını alırlar. TMK.m.282/2 uyarınca çocuk ile baba arasında soy bağı, anneyle evlenme, babanın çocuğu tanınması veya babalık davası yoluyla kurulur.

Hâkim, babalık davası görülürken babalık karinesi güçlü ise, çocuğa tedbir nafakası bağlayabilir, karar kesinleştiği zaman iştirak nafakasına dönüştürebilir. Bu

⁸² Dural v.d., **a.g.e.**, s. 144; Ayşe Esra Çetin v.d., **Hukuk Davaları Rehberi Aile Mahkemesine İlişkin Davalar**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s. 531.

⁸³ Y.2.HD. T.19.02.2014, E.2013/20700, K.2014/3200 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

⁸⁴ Ruhi, (2010)**a.g.e.**, s. 70; Aydın Zevkliler vd., **Yeni Medeni Kanununa Göre Medeni Hukuk**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2018, s. 349.

⁸⁵ Özüğür, **a.g.e.**, s. 293; Serozan, **a.g.e.**, s. 161.

durumun hukuki nitelendirmesi hâkime aittir⁸⁶.Çocuk ve babası arasında soy bağı, babalık davasının kararı kesinleşmesi ile kurulacağından evlilik içi doğmuş çocuklarla aynı statüyü kazanır; iştirak nafakası talebinde bulunulabilir⁸⁷. Dolayısıyla davalı ile çocuk arasında mahkeme ilamı ile soy bağının kurulduğunu davalı babanın da iştirak nafakası borcunun doğduğu yönünde Yargıtay'ın görüşü mevcuttur⁸⁸.

Evlad edinenlerin boşanması halinde ise, evlat edinilen çocuk yararına iştirak nafakasına hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir⁸⁹.

d. İştirak nafakasının başlangıcı

Velayet hakkına sahip eş, çocuk yanında bulunduğu andan itibaren diğer eşten iştirak nafakası talep etme hakkına sahip olur. Boşanma veya ayrılık davası açıldığından velayet hakkı verilene kadar çocuğun diğer eşin yanında kaldığı süre için iştirak nafakası istenemez⁹⁰.Yargıtay'ın bu yönde kararı mevcuttur⁹¹.

Evlilik dışı çocuklarda ise, babalık davasının kesinleşmesiyle nafaka talep etme hakkına sahip olur iken; soy bağının reddi davası açılması halinde de davanın sonucu beklenmelidir. İştirak nafakası davası, boşanma veya ayrılık, evliliğin butlanı ve babalık davalarından bağımsız olarak nafakaya dava tarihinden itibaren hükmedilir⁹².

e. İştirak nafakasının miktarının belirlenmesi ve faiz

Nafaka miktarının tespitinde çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin belirlenmesi önem arz eder⁹³. Hâkim, tarafların ekonomik ve sosyal durum araştırması yaparak, hakkaniyete uygun bir nafaka takdir etmelidir. Çocuğun yaşı, eğitim durumu, ihtiyaçları, anne ve babanın ödeme gücü, bakmakla yükümlü oldukları çocuk sayısı, kültürel düzeyleri hâkimin nafakayı belirleme kıstasları olup, uzmanlardan da yararlanabilir.

Hâkim, TMK.m.4 uyarınca hakkaniyete uygun bir nafaka miktarı belirlemelidir. Hükmedilecek nafaka miktarı, bir tarafın zenginleşmesine diğer

⁸⁶ Ruhi, **a.g.e.**, s. 62.

⁸⁷ Özüğür, **a.g.e.**, s. 292.

⁸⁸ Y.3.HD. T.07.06.2016, E. 2016/1230, K.2016/9122 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>; Ruhi, **a.g.e.**, s. 61.

⁸⁹ Gençcan, **a.g.e.**, s. 360.

⁹⁰ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 63;

⁹¹ Mustafa Kırmızı, **Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları**, Ankara, Bilge Yayınevi, 2018, s.292, 293 (Y.3.HD. T.13.04.2017 E.2017/ 10059, K. 2017/ 5194).

⁹² Bozdağ, **a.g.e.**, s. 63; Ruhi, **a.g.e.**, s. 66.

⁹³ Ceylan, **a.g.e.**, s. 175.

tarafın fakirleşmesine yol açmamalıdır. Nafaka yükümlüsünün gücünü aşacak şekilde nafakaya hükmedemeyeceği gibi nafaka yükümlüsünün mali durumunun iyi olmasına göre de fahiş bir nafakaya hükmedilmemelidir⁹⁴.

Velayet hakkı kendisine verilen anne çalışmıyorsa, çocuğun bakımı ve eğitimi ile ilgilenmekle sorumlu iken, babasının mali durumuna uygun bir nafakaya hükmedilmesi yönünde Yargıtay kararı mevcuttur⁹⁵. Velayet hakkı verilmeyen tarafın çocuğu için yaptığı harcama ve masraflar nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Yaptığı masrafları belgeleyerek nafakadan indirimini isteyebilir⁹⁶.

Yargıtay içtihatlarında; nafaka borçlusunun kendi eğitim, yetenek ve imkânlarını kullanarak daha fazla kazanabilecekken bu yetilerini kullanmadan daha az kazandığı durumlarda nafaka borçlusu yetilerine uygun iş bulamadığını ve başkaca kazancı da olmadığını kanıtlayamadığından tahmini kazancı üzerinden nafakaya hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir⁹⁷.

Yoksul veya lehine yoksulluk nafakası verilen kişiler iştirak nafakasından sorumlu tutulamayacağı gibi askerlik görevini ifa eden babadan da askerde olduğu dönem için iştirak nafakası istenemeyecektir⁹⁸. Yargıtay içtihadında; zorunlu askerlik hizmetini yapan ve başkaca bir kazancı da bulunmayan davacı-karşı davalı askerlik süresince nafaka ödemekten muafır⁹⁹.

Yargıtay'ın içtihatlarında benimsendiği üzere, iştirak nafakası ve nafakanın artırılması davalarında davanın açıldığı tarih dikkate alınır. Nafaka tutarı hâkimin takdirine göre belirlendiğinden nafaka karar tarihinde belirlenebilen ve talep edilebilen bir halde olacaktır. Bu nedenle, nafaka alacağına karar tarihinden itibaren yasal faize karar verilmesi gerekir¹⁰⁰. Kararın verilmesiyle beraber faiz yürütülebilir. Nafaka alacağının muaccel olduğu zaman faize hükmedilir¹⁰¹.

⁹⁴ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 63, 64; Özüğür, **a.g.e.**, s. 293; Ruhi, **a.g.e.**, s. 68; Zevkliler v.d.(2018), **a.g.e.**, s. 324-325; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 439.

⁹⁵ Y.2.HD. T.25.02.1992, E.1992/1756, K. 1992/1756 sayılı kararı, Ruhi, **a.g.e.**, s. 69.

⁹⁶ Ruhi, **a.g.e.**, s. 66-67; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 64.

⁹⁷ Ruhi, **a.g.e.**, s.70, Y.2.HD.T.10.06.1993, E.1993/5344, K.1993/5953 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

⁹⁸ Özüğür, **a.g.e.**, s. 294, 295.

⁹⁹ Y.2.HD. T.26.06.2018, E.2016/20858, K.2018/8072 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁰⁰ Y.3. HD. T.15.02.2016, E. 2016/381, K.2016/1760 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁰¹ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 65.

f. İştirak nafakasının arttırılması ve azaltılması

TMK.m.331 uyarınca, çocuğun gereksinimlerinde veya anne ve babanın mali gücünde veya yaşam şartlarının değişmesi halinde hâkimin, talep üzerine iştirak nafakasının yeniden belirlemesi veya kaldırması kabildir¹⁰². Dava eşlerden biri veya çocuk tarafından açılabilme¹⁰³ olup, herhangi bir süre şartı belirlenmemiştir¹⁰⁴. Hâkim, değişen durumlara göre iştirak nafakasını belirlerken 4787 Sayılı Kanun'un 5'inci maddesinde görevlendirilen uzmanların görüş, araştırma ve raporlarından da faydalanabilecektir¹⁰⁵.

Hâkim, talep üzerine gelecek yıllara ilişkin olarak nafakaya hükmederken tarafların sosyal ve ekonomik durumunun yanı sıra Türkiye İstatistik Kurumu tarafınca belirlenen üretici fiyat endeksini esas alır. İstem olmazsa gelecek yıllara ilişkin nafakaya hükmedilemez¹⁰⁶. Aksi takdirde HMK.m.26'ya aykırılık söz konusu olacağından kararın bozulmasına neden olur¹⁰⁷.

İştirak nafakasının arttırılması konulu bir dava açılmış devam ediyorken, ikinci bir nafaka artırım davası açılabilir. İlk davanın bekletici mesele yapılması gerekmektedir. Her iki davanın açılış tarihleri, miktar ve dönemleri birbirinden farklı olacağından derdestlik söz konusu olmaz¹⁰⁸.

İştirak nafakasının arttırılması veya azaltılması kararı, dava tarihi itibarıyla hüküm doğurmakta olup, karar verildikten sonra durumda değişiklik olmuşsa ona göre tekrar arttırılıp, azaltılabilir veya kaldırılabilir¹⁰⁹.

İştirak nafakası kaldırılması; çocuğun ergin olmasıyla, evlenmekle veya mahkeme kararıyla ergin olmakla, ölümü veya nafaka yükümlüsünün ölümü ile gerçekleşir¹¹⁰.

¹⁰² RG. Tarih: 08.12.2001 ve sayı: 24607., Ruhi, **a.g.e.**, s. 70.

¹⁰³ Yavuz, **a.g.e.**, s. 438; Ruhi, **a.g.e.**, s. 71; Özüğür, **a.g.e.**, s. 192.

¹⁰⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁰⁵ Özüğür, **a.g.e.**, s. 296.

¹⁰⁶ Ruhi, **a.g.e.**, s. 68-70.

¹⁰⁷ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 65; Ruhi, **a.g.e.**, s. 71. (Y.2.HD.T.04.12.2008, E.2007/ 16729, K.2008/ 16672 sayılı kararı).

¹⁰⁸ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 65-66; Ruhi, **a.g.e.**, s. 72.

¹⁰⁹ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 66.

¹¹⁰ Özüğür, **a.g.e.**, s. 296.

g. İştirak nafakasının ödenme biçimi

TMK.m.330/f.2'da belirtildiği üzere iştirak nafakası her ay peşin olarak ödenir¹¹¹. Yargıtay, iştirak nafakasının irat biçiminde ödenmesinin, müşterek çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda nafakanın arttırabilmesine imkân sağladığını belirtmiştir¹¹². Mahkeme, istem halinde nafakanın irat olarak ödenmesine karar verebilir; eşlerin ekonomik, sosyal durumunun değişmesine binaen TÜİK tarafından belirlenen üretici fiyat endeksi üzerinden gelecek yıllar için ne miktarda ödenmesi gerektiğini karara bağlayabilir¹¹³.

Kural olarak, Türk Lirası olarak ödenir. Taraflar anlaşarak nafaka miktarını belirleyebilecekleri gibi nafakanın yabancı para üzerinden de ödenmesini de kararlaştırabilirler. Hâkimin anlaşmayı onaylaması ile anlaşma geçerlik kazanır¹¹⁴.

h. İştirak nafakasının sona ermesi

TMK.m.11/f.1 uyarınca, çocuk, 18 yaşını doldurmasıyla ergin olmaktadır. TMK.m.328/f.1, iştirak nafakası, çocuğun ergin olmasıyla sona ermektedir. Anne ve babanın çocuk ergin oluncaya kadar bakım yükümlülüğü bulunduğu belirtilmiştir¹¹⁵. Bu konuda Yargıtay kararları mevcuttur¹¹⁶. Çocuk ergin olmasıyla iştirak nafakası mahkeme kararı olmaksızın kendiliğinden son bulur¹¹⁷.

2002 yılında TMK yürürlüğe girdiğinde soy bağı alanında da yenilikler getirilmiştir. TMK.m.328/2'de ifadesini bulan bu yeni düzenlemeye göre; ergin çocuğun eğitimi devam ediyorsa anne ve babasının bakım yükümlülüğü kendilerinden beklenebilecek oranda çocuğun eğitimi sona erinceye kadar devam edeceği ifade edilmiştir. Bu hüküm, Kanunumuzda ilk defa düzenlenmiştir¹¹⁸.

Çocuğun reşit olmasıyla mali özgürlüğüne kavuşacağı düşüncesi günümüzde pek de mümkün değildir. Çocukların ekonomik özgürlüğünü kazanmalarının zaman

¹¹¹ R.G. Tarih: 08.12.2001, sayı: 24607

¹¹² Y.3. HD. T.13.04.2015, E. 2014/20871, K. 2015/6047 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹¹³ Çetin v.d., **a.g.e.**, s. 531; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 66.

¹¹⁴ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 67; Ruhi, **a.g.e.**, s. 72; Mustafa Şimşek, **Açıklamalı ve İctihathı Aile Mahkemelerinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007, 2 Baskı., s. 50.

¹¹⁵ Yavuz, **a.g.e.**, s. 442.

¹¹⁶ Y.3.HD. T.12.11.2018, E. 2018/6724, K. 2018/11330 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>; Yavuz, **a.g.e.**, s. 442.

¹¹⁷ Gençcan, **a.g.e.**, s. 358.

¹¹⁸ Baki İlkay Engin, **Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, Aile Hukuku**, Cilt 3, İstanbul, on iki levha yayıncılık, 2019, s. 3; Türkmen, **a.g.m.** s. 2707.

aldığı düşünülürken bu süreçte anne babanın bakım yükümlülüğünü üstlenmesi neredeyse kaçınılmazdır.

Ergin çocuk eğitime devam etmesi halinde; “anne ve babasının bakım yükümlülüğünün devam edip etmediği; ediyor ise, ergin çocuğa ödenecek nafakanın, bir süresi var mı? İştirak nafakası mı? Yardım nafakası mı? Yoksa eğitim nafakası mı? ” olduğu ile ilgili doktrinde farklı görüşler mevcuttur:

Öztan, nafaka alacaklısı çocuk ergin olmuşsa ve eğitime devam ediyorsa nafaka yükümlüsü anne ve babasından TMK.m.328/f.2 anlamında bakım nafakası isteyebileceğini, yardım nafakası isteminde bulunamayacağını savunmaktadır¹¹⁹.

Engin, Yargıtay’ın ergin çocuğun eğitime devam etmesi halinde anne ve babasından yardım nafakası talep edebileceği görüşünü destekleyen içtihatları eleştirmiştir. Günümüz şartlarında çocuğun reşit olduktan sonra da mali açıdan özgür olmadığını, mesleki eğitimini tamamlamak için de anne babasının mali desteğine ihtiyaç duyduğunu; TKM döneminde kanunda bu konuda sınırlayıcı düzenleme olmamasına karşın öğretimi ve uygulamada çocuğa 18 yaşına kadar bakım yükümlülüğünün bulunduğu kabul edildiğini, reşit olmasına rağmen eğitimi devam eden çocukların anne ve babalarına karşı nafaka davası açmaları üzerine Yargıtay içtihatlarında, öğrenime devam eden çocuklara anne ve babalarının yardım nafakasına hükmedildiğini ifade etmiştir.

Engin, burada talep olunan nafakanın “yardım nafakası” değil “bakım nafakası” olduğunu, Yargıtay’ın 4271 Sayılı Kanunun 328/1 hükmü düzenlendikten sonra da yardım nafakası yönünde kararlar verdiğini ancak yardım nafakasının zarurete düşme şartının bulunup bulunmadığı ve nafaka miktarının tayini hususlarında yanlış değerlendirme yapıldığını belirtmiştir¹²⁰.

Feyzioğlu, anne babanın, çocuk 18 yaşını doldurduktan sonra bakma yükümlülüğünün olmadığını ancak, çocuğun uzun bir mesleki eğitim seçmesi durumunda mali güçleri dahilinde destekte bulunmaları gerektiğini; çocuk normal sürede içinde bitirmesi için gerekli zamanın sonuna kadar iştirak nafakasının devamını talep etmesi veya yardım nafakası alması uygun olduğunu ifade etmiştir¹²¹.

¹¹⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 1206.

¹²⁰ Engin, **a.g.e.**, s .6.

¹²¹ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s .580-581; 439-440.

Hatemi, anne ve babanın bakım yükümlülüğünün çocuğun reşit olmasına kadar sürdüğünü ancak eğitimi devam etmesi halinde bu süre zarfında da yükümlülüğünün devam edeceğini belirtmiştir¹²².

Dural vd. iştirak nafakasının, çocuğun ergin olmasıyla sona ereceğini kabul etmektedir. Çocuk ergin olmasına karşın eğitimi devam ediyorsa, eğitimi sona erene kadar iştirak nafakasının devam edeceği; bunun dışında çocuk ergin olduktan sonra özene ihtiyacı varsa yardım nafakası talep edebileceği yönünde görüş bildirmişlerdir¹²³.

Yavuz, TMK.m.328 uyarınca anne babanın bakım mükellefiyetinin çocuğun reşit olmasıyla son bulacağını ancak bu nafakanın mahiyetinin yardım nafakası olduğunu, nafakayı reddetmesi halinde geri talepte bulunamayacağını belirtmiştir¹²⁴.

Ruhi, çocuk ergin olmasına rağmen öğrenimi devam ediyorsa ve öğrenim durumu çalışmasına müsait değilse, normal sürede öğrenimini tamamlayana kadar anne ve babasından yardım nafakası talep edebileceğini savunmuştur¹²⁵.

Akıntürk ve Ateş, anne ve babanın bakım yükümlülüğünün çocuk reşit olana kadar devam ettiğini, eğitimine devam etmesi halinde de bu yükümlülüğün devam edeceğini ifade etmektedir. Söz konusu hükmün uygulama aşamasında hâkimin takdir yetkisinde çocuğun akademik başarısının belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Normal eğitim süresinde eğitimini tamamlayan başarılı çocukların bu hükümden faydalanması gerektiğini savunmaktadırlar¹²⁶.

Ceylan, TMK.m.328'in uygulanmasında hâkimin çocuğun eğitimindeki başarısını sürdürdüğünü dikkate alması gerektiğini vurgulamıştır¹²⁷. Böylelikle ergin çocuk tarafından eğitime devam ettiğinin belgelendirilmesi halinde nafaka ödenmesine eğitim süresince devam edilir. Yargıtay, bu görüşü içtihatlarıyla desteklemekte idi¹²⁸.

Bir diğer görüşü savunan Özüğür ve Ceylan, ergin çocuğun eğitime devam ediyor ise, kendisi veya vekili aracılığıyla yeni bir dava açarak yardım nafakası

¹²² Hatemi, **a.g.e.**, s. 147, 182.

¹²³ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 317; Dural v.d. **a.g.e.**, s. 144; Öztan, **a.g.e.**, s. 797; Çetin ve diğ. **a.g.e.**, s. 532; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 67.

¹²⁴ Yavuz, **a.g.e.**, s. 441-442; Öztan, **a.g.e.**, s. 475.

¹²⁵ Ruhi, **a.g.e.**, s. 73.

¹²⁶ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 401.

¹²⁷ Ceylan, **a.g.e.**, s. 185.

¹²⁸ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 68.

talebinde bulunabileceğini, lakin iştirak nafakası talep edemeyeceğini belirtmişlerdir¹²⁹. Bu görüş son zamanlarda gerek Yargıtay'ca gerekse uygulamada beğenilmiş ve bu yönde kararlar verilmeye başlanmıştır¹³⁰.

Türkmen, bu görüşlerden farklı olarak, çocuk ergin olduktan sonra mesleki eğitimini bitirene kadar anne ve babası tarafından 'eğitim nafakası' verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak bu nafakanın çocuğun tüm ihtiyaçlarını kapsayan eğitim nafakası olarak adlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Türkmen'e göre, eğitim nafakası bir bakım nafakası olup, iştirak ve yardım nafakasından farkları bulunmaktadır. Eğitim nafakasında çocuğun mesleki eğitimini tamamlamamış olması ile anne ve babadan nafakanın ödenmesinin beklenebilir olması gerekmektedir.

Eğitim nafakasında TMK.m.328/2 uyarınca ergin çocuğun dava açıp nafaka talebinde bulunması gerekir. İştirak nafakası reşit olmayla sona erecek olduğundan bu özelliği ile eğitim nafakasından ayrılır. Yardım nafakasında ise, zarurete düşen veya düşmekte olan hısımların zorunlu ihtiyaçlarını kapsar. Eğitim nafakasında ise, yardım nafakasında aranan zaruret şartı olmayıp, ergin çocuğun mesleki eğitimine devamı yeterlidir. Ayrıca diğer nafakalardan ayrı olarak çocuğun tüm ihtiyaçları kapsama dâhildir¹³¹.

Kanaatim olarak; ergin çocuğun eğitimi devam ettiği sürece anne ve babasının TMK.m.328/2 uyarınca bakım nafakası verebileceği görüşüne katılıyorum. Burada anne babanın bakım yükümlülüğünün devamı söz konusudur. Nafaka alacaklısı öğrenimi devam eden ergin çocuk reşit olduğundan kendisi veya vekili aracılığıyla anne babasından bakım nafakası talep edebilir.

Bunun yanı sıra bakım nafakasının evlilik ilişkisinden kaynaklı aile kurumunu korumak adına anne ve babanın çocukları yararına yaptığı mali katkı iken, yardım nafakası ise, zarurete düşen veya düşecek olan yakın hısımlara karşı yapılan yardımı ifade eder¹³².

Diğer iştirak nafakasının son bulma halleri ise, çocuk ergin olduğu tarihte, evlenmişse evlendiği tarihte, mahkeme tarafından ergin kılınmışsa kararın

¹²⁹ Özüğür, **a.g.e.**, s. 726, 739; Ceylan, **a.g.e.**, s. 185.

¹³⁰ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 69.

¹³¹ Türkmen, **a.g.m.**, s. 2759-2760.

¹³² Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 653-654-655.

kesinleştiği tarihte, ölümü veya nafaka yükümlüsünün ölümü halinde sona erer¹³³. İştirak nafakasında nafaka alacaklısının velayet hakkının kalkması gibi durumlarda da sona erer¹³⁴. TMK.m.350 uyarınca, çocuğun velayet hakkı kaldırılrsa dahi anne ve babanın çocuğa bakım ve eğitim masraflarını giderme mükellefiyeti devam eder. Ana babanın mali gücü yoksa masraflar Devletçe karşılanır¹³⁵.

Evlatlık ilişkisinde ise, “evlat edinen” vefat ettiği zaman “evlat edinilen” ile evlatlık ilişkisi son bulacağından evlat edinilen çocuğun biyolojik anne babası hayatta ve mali durumları çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli ise, çocuğa bakım borcunun onlara geçeceği Yargıtay kararlarında ifade edilmiştir¹³⁶.

1. İştirak nafakasında görevli ve yetkili mahkeme

4787 Sayılı Kanununun 2. ve 4.’üncü maddesi gereğince; nafaka ile ilgili değişiklik kararlarına Aile Mahkemesi veya Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde Aile Mahkemesi sıfatıyla Asliye Hukuk Mahkemesi davalara bakmaya görevlidir. Boşanma davasında iştirak nafakası talep ediliyorsa davanın görüleceği mahkeme, Aile Mahkemesidir¹³⁷. TMK.m.177 göre; iştirak nafakası davası, boşanma davasından sonra açılmışsa, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

Keskin’e göre, TMK.m.177’de nafaka artırımı, azaltılması veya kaldırılması davalarında yetkili mahkeme gösterilmiş olup, TMK.m.177 tüm uyuşmazlıkları kapsamaktadır¹³⁸.

Özüğür’a göre; iştirak nafakası davaları kıyasen çocuğun oturduğu yerde de açılması ve yetkili olması gerekir. TMK.m.329 gereğince işbu davanın çocuk için açılması da tam da bu nedenledir. İştirak nafakası, nafakanın artırılması veya azaltılması davalarına nafaka alacaklısının yerleşim yerinde açılacağı gibi ayırtım gücüne sahip çocukların yerleşim yeri mahkemelerinde de açılabilir¹³⁹.

¹³³ Ruhi, **a.g.e.**, s. 72; Özüğür, **a.g.e.**, s. 300.

¹³⁴ Yavuz, **a.g.e.**, s. 438.

¹³⁵ Gençcan, **a.g.e.**, s.356 (TMK.m.350/I, II)

¹³⁶ Y.2. HD. T.01.06.2001, E. 2001/6751, K.2001/8604 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹³⁷ RG.Tarih:18.01.2003, sayı: 24997.

¹³⁸ Alper Keskin, **Boşanma Davaları**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2017, s. 156.

¹³⁹ Özüğür, **a.g.e.**, s. 300-302.

i. İspat yükü

Nafakaya ilişkin değişiklik (azaltma veya kaldırma) talebinde bulunan, durumu ispat etmelidir¹⁴⁰. Davacı mali durumunda büyük bir değişiklik olduğunu ispatlayamaz ise davanın kabul edilmemesi gerekirken nafaka miktarının azaltılması kabul edilemez¹⁴¹. Davacı ve davalının sosyal ve mali durumlarında nafakanın azaltılması ya da kaldırılmasını gerekli kılan unsurların oluşmadığı, davada ret kararı verilmesi gerekirken kısmen kabul kararı verilmesini Yargıtay doğru bulmamıştır¹⁴².

j. İştirak nafakasında zamanaşımı

İştirak nafakası, çocuk reşit oluncaya kadar her daim talep olunabilir. Türk Borçlar Kanunu m.147/f.1'e göre; iştirak nafakası alacaklısı olan davacı, mahkeme ilamı ve İİK.m.38'de sayılan ilam mahiyetine haiz belgeler dışında anlaşma vb. gibi nafakaya hakkına sahip olmasına rağmen nafaka borçlusu aleyhine icra takibi başlatmaz, temerrüde düşürmezse nafaka davaları 5 yıllık zamanaşımına tabi olduğundan geriye dönük olarak tahakkuk eden nafakaları isteyemez. Bu sürenin başlangıcı, nafakanın tahakkuk ettiği aydır¹⁴³.

2. Yardım nafakası

a. Genel olarak

Doktrinde nafakalar "bakım", "yardım" nafakası olarak ayrılır¹⁴⁴. Bakım Nafakası türleri; tedbir nafakası (m.169), iştirak nafakası (m.182/II) ve yoksulluk nafakası (m.175)'dir¹⁴⁵. Yardım Nafakası ise, Medeni Kanunun, İkinci Bölümü Aile olup, Birinci Ayırım *Nafaka Yükümlülüğü* (m.364-366) yer almıştır. Görüldüğü gibi Kanunumuzda yardım nafakası başlığı altında düzenlenmemiş olup, doktrinde yardım nafakası adı verilmiştir¹⁴⁶.

Yardım nafakası yoksullaşan veya yoksullaşmaktan kurtulamayan, geçimini kendi imkânlarıyla sağlayamayan kimselere diğer aile üyelerinin güçleri oranında

¹⁴⁰ Ruhi, **a.g.e.**, s. 77.

¹⁴¹ Y.3.HD. T.11.02.2015, E.2014/14860, K. 2015/2056 sayılı kararı, Özüğür, **a.g.e.**, s. 310, 311.

¹⁴² Y.3. HD. T.23.05.2017, E.2016/17064, K.2017/7753 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁴³ Özüğür, **a.g.e.**, s. 303.

¹⁴⁴ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 653-654-655; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 444; Ruhi, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁴⁵ Ruhi, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁴⁶ Dural vd. **a.g.e.** s. 360; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 444; Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 376; Tekinay, **a.g.e.**, s. 606; Köprülü ve Kaneti, **a.g.e.**, s. 293-294. Aydın Zevkliler vd., **Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınları, 1997, s.1071; Öztan, **a.g.e.**, s. 1201-1202; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 30-31.

yaptığı mali yardımı ifade eder. Yoksulluğa düşen veya düşmekten kurtulamayana yapılan yardım ahlaki bir görev olup, zamanla kanunlarda yerini almıştır¹⁴⁷.

Yardım nafakası, üstsoy ve altsoy ile kardeşlere (refah içinde bulunmak kaydıyla) süresiz olarak verilir. TMK.m.365/f.4'e göre, yardım nafakası alacaklısına bakan resmi veya kamuya yararlı kurumlarca nafaka yükümlüleri aleyhine yardım nafakası davası açılabilir¹⁴⁸. Nafaka talep eden kendi kusuru ile yoksul duruma düşmüş ise, nafaka borçlusu bu mükellefiyetinden kurtulur¹⁴⁹. Aile ilişkilerinin güçlü olmaması mükellefiyeti bertaraf etmez. Nafaka borçlusunun mali durumuna ve iyi niyet kuralına uygun bir oran tayin edilmelidir. Nafaka mükellefiyeti nafaka borçlusunun mali durumunu zora düşürmemesi gerektiği yönünde Yargıtay kararları mevcuttur¹⁵⁰.

Bir takım yazarlara göre, çocuğun ergin olmasıyla lehine hükmedilen iştirak nafakası son bulur. TMK.m.328/2 uyarınca; anne ve babanın mali güçleri oranında çocuklarına yardım nafakası olarak yardımlarını sürdürebileceğini savunmuşlardır¹⁵¹. Diğer bir görüş ise, ödenecek olan nafakanın bakım nafakası olduğunu belirtmişlerdir¹⁵².

Kanaatim olarak, ergin çocuğun reşit olmasıyla kendisi veya vekili aracılığıyla anne babasına bakım nafakası davası yöneltebilir.

b. Yardım nafakası ile yükümlü olanlar

Kanunumuzda yardım nafakası yükümlüsü sayılabilecek kişiler sınırlı tutulmuştur. TMK.m.364'e göre, üstsoy ve altsoy kan hısımları ile kardeşler yardım nafakası yükümlüsüdür. Nafaka yükümlülüğü çift yönlüdür; ebeveynler çocuğuna veya evlat edinen evlat edinilene karşı nafaka ödemekle yükümlü olduğu gibi çocuk da ebeveynlerine veya evlat edinilen de evlat edinene nafaka ödemekle yükümlüdür. Aynı şekilde örnek olarak, torunun büyükbabasına nafaka vermekle yükümlü olduğu gibi torunun da büyükbabasından nafaka talep etme hakkı bulunmaktadır¹⁵³. Zira

¹⁴⁷ Tekinay, **a.g.e.**, s. 609; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 655.

¹⁴⁸ Bozdağ, **a.g.e.**, s. 93; Dural v.d, **a.g.e.**, s. 360; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 445.

¹⁴⁹ Y.3. HD. T.25.02.2016, E.2015/15058, K.2016/2662 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁵⁰ Y.3.HD. T.06.02.2017, E.2016/22489, K.2017/ 800 sayılı kararı, Y.3. HD. T.09.06.2014, E.2014/1598, K. 2014/ 9103 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 329, 330.

¹⁵¹ Yavuz, **a.g.e.**, s. 441-442; Dural vd., **a.g.e.**, s. 475; Ruhi, **a.g.e.**, s. 73,78; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 401; Özüğür, **a.g.e.**, s. 726, 739; Ceylan, **a.g.e.**, s. 185.

¹⁵² Öztan, **a.g.e.**, s. 1206; Engin, **a.g.e.**, s. 25.

¹⁵³ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 445-447.

Yargıtay'ın 2004 tarihli bir kararında; yardıma muhtaç torunların TMK.m.364'de belirtilen unsurları taşıdıkları belirtilmiştir. Ancak haklarında dava açılmayan başka nafaka yükümlülerinin bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiği belirtilmiştir¹⁵⁴.

Netice olarak zarurete düşmüş olan nafaka alacaklısı yukarıda bahsettiğimiz gibi üstsoyuna başvurabilir. Kardeşlerin birbirlerinden nafaka isteyebilmesi için TMK.m.364/2 uyarınca refahta bulunma koşulu aranmaktadır.

Yargıtay'ın 1985 tarihli bir kararında, kardeşlerin nafaka yükümlülüğü ile ilgili 'refah halinde olma' unsuru şöyle belirtilmiştir: "Kazancı, toplumsal çevresine göre gösterişli sayılabilecek şeyleri almaya müsait olan ve normal ihtiyaçları dışında her şeyi temin edebilecek kudrete sahip kimsenin refah hali içinde olduğu kabul edilir¹⁵⁵." Tam kan kardeş olmak nafaka yükümlülüğü için şart olmayıp, yarım kan kardeşlerde birbirlerinden nafaka talep edebilirler¹⁵⁶.

Yukarıda sayılanlar dışında kalan diğer kan hısımlarının nafaka yükümlülüğü bulunmamaktadır¹⁵⁷. Bunun yanı sıra kayın hısımları arasında da yardım nafakası yükümlülüğü yoktur¹⁵⁸.

Evlilik dışı doğan bir çocuk, annesi ile doğumla kendiliğinden hukuken bir bağ kurabilmekte olup, annesi ve onun üstsoyundan nafaka isteyebilir. Babası, anne ile evlilik (TMK.m.292), tanıma (TMK.m.295) ve babalık davası (TMK.m.303) yoluyla soy bağı kurmaktadır. Böylece babasından ve onun üstsoyundan da nafaka isteyebilir¹⁵⁹. Şayet baba ile çocuk arasında belirttiğimiz şekilde soy bağı kurulmaz ise, babanın çocuğa nafaka ödeme yükümlülüğü doğmaz¹⁶⁰.

Hâkim kararı ile evlatlık ve evlat edinen arasında soy bağı kurulmaktadır. Evlatlık evlilik içi doğmuş gibi kabul edilir¹⁶¹.

¹⁵⁴ Y.2.HD.T.09.02.2004, E.2004/283, K.2004/ 1250 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁵⁵ Y.2.HD.T.05.11.1985, E. 1984/9089, K. 1985/ 8985 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁵⁶ Tekinay, **a.g.e.**, s. 610.

¹⁵⁷ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 448; Özüğür, **a.g.e.**, s. 731; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 395.

¹⁵⁸ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 445.

¹⁵⁹ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 445; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 96; Öztan, **a.g.e.**, s. 1205; Dural v.d., **a.g.e.**, s. 360, 361; Ruhi, **a.g.e.**, s. 79.

¹⁶⁰ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 657-658.

¹⁶¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 1206.

Doktrinde bir takım yazarlar, evlat edinen ile evlat edinilen arasında yardım nafakası yükümlülüğünün mevcut olduğunu savunmaktadır¹⁶².

Öztañ'a göre, evlat edinme işleminin son bulmasıyla ana babanın bakım borcu evlat edinene geçmektedir. Bu yükümlülük evlat edinilen ergin olana kadar devam etmektedir. TMK.m.327 ve 328 uyarınca, evlat edinen, evlat edinilen ergin olduktan sonra eğitime devam ediyorsa, evlat edinen kendisinden beklenebilecek ölçüde evlat edinilen ergin çocuğun eğitimi bitene kadar bakım yükümlülüğünü yerine getirmelidir. Şayet evlat edinilen ergin olmuşsa ve TMK.m.364 maddesi uyarınca şartlar oluşmuşsa, evlat edinenden yardım nafakası isteyebileceğini savunmaktadır¹⁶³.

Öztañ'ın bu görüşüne katılıyorum. Evlat edinme işleminin gerçekleşmesi ile evlat edinilenin biyolojik anne ve babasının bakım yükümlüğü evlat edinene geçmektedir. Evlat edinilen ergin olduktan sonra eğitimi devam ediyorsa bu aşamada evlat edinenin bakım borcu devam etmektedir.

Bakım nafakası ile aileyi oluşturan eş ve çocukların bakımı amacıyla yapılan mali katkıyı ifade edilmektedir. Evlat edinme işleminin gerçekleşmesiyle evlat edinilen ile evlat edinen de aile kurumunu oluşturmaktadır.

Yardım nafakası ise, zarurete düşen veya düşecek olan yakın hısımlara karşı yapılan yardımı ifade eder¹⁶⁴. Bu nedenle eğitimi devam eden evlat edinilen ergin çocuk lehine bakım nafakasına hükmedilir. Şayet yardım nafakası şartları oluşmuşsa ergin çocuk yardım nafakası talep edebilir. Yardım nafakasında karşılıklılık esası bulunduğundan evlat edinen de evlat edinilenden talepte bulunabilir¹⁶⁵.

Nafaka yükümlülüğü açısından evlatlığa karşı evlat edinenler birinci sırada yer alırken biyolojik ailesi ikinci sırada yer alır. Bu durumda biyolojik ailesinin nafaka yükümlülüğü ortadan kalkmaz¹⁶⁶.

¹⁶² Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 379; Ruhi, **a.g.e.**, s. 79.

¹⁶³ Öztañ, **a.g.e.**, s. 998-999.

¹⁶⁴ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 653-654-655.

¹⁶⁵ Dural vd.**a.g.e.**, s. 325.

¹⁶⁶ Öztañ, **a.g.e.**, s. 1206; Dural v.d. **a.g.e.**, s. 325-361; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 44-45; Ruhi, **a.g.e.**, s. 29; Tekinay, **a.g.e.**, s. 609; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 560; Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 379.

c. Yardım nafakası yükümlülük sırası

Yardım nafakası davası, TMK.m.365/1’de bahsedildiği gibi mirasçılıktaki sıra takip olunarak açılır. Kanunumuzda belirtilen mirasçılık sırasına göre öncelikle altsoydan yardım nafakası talep edilir¹⁶⁷. Keza davacının altsoyu var iken kardeşine dava açması doğru bulunmamış, çocuklarının mali durumları babalarına nafaka veremeyecek durumda ise, kardeşinden nafaka talebinde bulunabileceğini belirterek Kanunumuzda belirtilen mirasçılık sırasının izlenmesi gerektiği Yargıtay’ca da kabul görmektedir¹⁶⁸. Mirasçılık sırasında birinci sırada altsoy bulunmaz ise, üstsoya dava açılır. Nafaka alacaklısı öncelikle çocuğuna, torununa bulunmaması halinde anne, babasına onların da bulunmaması halinde refah içinde bulunmak kaydıyla kardeşlerinden daha sonra da büyükanne ve büyükbabasına başvurabilir¹⁶⁹.

Birden fazla yükümlünün aynı sırada bulunması halinde ödeme güçleri oranında nafaka paylaşılır¹⁷⁰. Mirasçılık sırasında bir önde nafaka borçlusu varken ondan sonraki sırada bulunan nafaka yükümlüsüne başvurulamaz¹⁷¹. Yargıtay’da bu yönde kararları vardır¹⁷².

Bunlara ek olarak, boşanan eş şartların oluşması halinde eşine karşı yoksulluk nafakası davası yöneltmeden üstsoyundan yardım nafakası talep edemeyecektir. Keza bakım nafakasının yardım nafakasına göre önceliği söz konusudur¹⁷³.

d. Yardım nafakası isteyebilecek olanlar

Yardım nafakası yükümlülüğü karşılıklı olup, üstsoy-altsoy kan hısımları kardeşler refahta olma koşuluyla birbirlerinden nafaka isteyebilirler¹⁷⁴. Hal böyle iken “yansoy hısımlığı” sadece kardeşler açısından söz konusu olup, amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenlerinden nafaka isteyemez¹⁷⁵.

¹⁶⁷ Gençcan, **a.g.e.**, s. 653; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 327.

¹⁶⁸ Y.3. HD. T.08.05.2017, E.2016/17247, K. 2017/6724 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁶⁹ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 446; Özüğür, **a.g.e.**, s. 732; Hatemi, **a.g.e.**, s. 189.

¹⁷⁰ Özüğür, **a.g.e.**, s. 732; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 660.

¹⁷¹ Gençcan, **a.g.e.**, s. 655; Özüğür, **a.g.e.**, s. 732.

¹⁷² Y.3. HD. T.25.02.2016, E.2015/15058, K.2016/2662 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁷³ Ruhi, **a.g.e.**, s. 85; Özüğür, **a.g.e.**, s. 731.

¹⁷⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s. 78; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 447.

¹⁷⁵ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 448; Şimşek, **a.g.e.**, s. 52.

Çocuk için yardım nafakası hükmedilebilmesi için zarurete düşmüş olması gerekir. Oysa çocuk yararına hükmedilecek bakım nafakasında böyle bir şarta lüzum yoktur¹⁷⁶.

Evlatlık, evlat edinenden, evlat edinen de evlatlığından yardım nafakası isteyebilir. Buradan yardım nafakasının karşılıklılık esası içerdiği görülmektedir¹⁷⁷.

Nafaka alacak kişinin bakımını üstlenen kurumların da nafaka davası açabileceği TMK.m.365/f.4'de düzenlenmiştir. Ayrıca TMK.m.366'da, bakıma muhtaç kişilerin bakımı, bununla görevli kurumlarca tarafından yapılır. Kurumca, yapılan masraflar, nafaka alacaklısına karşı nafaka yükümlülüğü bulunan hısımlarından istenir¹⁷⁸.

e. Yardım nafakasının koşulları

i. Nafaka alacaklısı açısından koşulları

Yardım nafakasında, altsoy, üstsoy ve refahta bulunma koşuluyla kardeşlerden talepte bulunulabilir. Bu sayılan kişilerin dışındaki hısımların mal varlıkları bulunsa ve rahat bir yaşam sürseler dahi talepte bulunulamaz. TMK.m.364 yansoy hısımlığını kapsamaz¹⁷⁹.

Yardım nafakası davasını dava dışı kişinin kendisi veya vasisi de açabilir. "Mirasçılıktaki sıra" nazara alınarak dava açılmaktadır. Yardım nafakası davasının, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmi veya kamuya yararlı kurum tarafından da açılabilir.¹⁸⁰ Kurum haricinde yoksulluğa düşen kişiye bakan kişiler kendi adlarına ve baktıkları kişi adına nafaka yükümlüsüne dava açamazlar¹⁸¹.

Evlat edinen ile evlatlık arasında evlat edinmeyle beraber soy bağı kurulacağı, buna bağlı olarak birbirlerinden yardım nafakası talebinde bulunabilecekleri TMK.m.282/3'de belirtilmiştir¹⁸².

¹⁷⁶ Serozan, **a.g.e.**, s. 245.

¹⁷⁷ Tekinay, **a.g.e.**, s. 609; Yavuz, **a.g.e.**, s. 574; Köprülü ve Kaneti, **a.g.e.**, s. 295; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 445.

¹⁷⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 121; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 448; Özüğür, **a.g.e.**, s. 731; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 395.

¹⁷⁹ Y.3. HD. T.29.09.2014, E.2014/13337, K. 2014/12677 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁸⁰ Y.3.HD. T.17.09.2014, E.2014/12228, K. 2014/11982 sayılı kararı <https://www.kazanci.com>.

¹⁸¹ Özüğür, **a.g.e.**, s. 731.

¹⁸² Yavuz, **a.g.e.**, s. 574; Tekinay, **a.g.e.**, s. 609.

Kendi imkânlarıyla geçimini sağlayamayan, yoksulluğa düşecek olan nafaka alacaklısı bizzat nafaka yükümlülerinden yardım nafakası talep etmesi gerekir. Aksi takdirde nafakaya hükmedilemez¹⁸³.

Nafaka alacaklısının yardım nafakası talep edebilmesi için talep anında yoksulluğa düşmüş olması gerekmeyp yardım edilmezse yoksulluğa düşecek olması yeterlidir¹⁸⁴. Hayatını idame ettirmek için gerekli olan vasıtaları kendi imkânlarıyla elde edemeyen kimse “yoksul” olarak kabul edilir ve yardım nafakası talep etme hakkına haiz olur¹⁸⁵. Yargıtay¹⁸⁶ tarafından yoksulluğun ölçütleri; ‘*yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların*’ yoksul olarak kabul edilmiştir.

Nafaka talep edenin geçimini sağlayabilmesi için gerekli vasıtalara sahip olması icap eder. Şayet bu vasıtalara sahip değilse yardıma ihtiyacı olduğu kabul edilir. Talep eden, tüm imkânlarına başvurup bunları harcamalıdır. Tüm bunlara rağmen yoksulluk halinden kurtulamıyorsa yakın hısımlarından yardım nafakası talep edebilir¹⁸⁷. Talepte bulunan önce kendi mal varlığını tüketmiş olmalıdır. Mal varlığını tüketmiş olmasının sınırı mal varlığının paraya çevrilebilir olmasıdır. Mal varlığını tüketmeyi istemenin hak ve hukuk anlayışına aykırı olmaması gerekir. Örneğin, bir kimsenin içinde ikamet ettiği tek bir evi varsa ondan bu tek evini satmasını beklemenin ne hakka ne de hukuka uygunluğu söz konusu olur¹⁸⁸.

Nafaka talep eden kimse iyiniyetli olmalı, tüm çabasına rağmen ihtiyaçlarını kendi imkânları dâhilinde karşılayamamış olmalıdır¹⁸⁹. Bir kimse çalışma gücü ve imkânları var iken çalışmayıp yoksulluğa düşmüşse nafaka talebinde bulunamaz¹⁹⁰. Aynı zamanda mallarını hileli ve bedelsiz olarak başkasına devreden kişi yararına nafaka hükmedilemeyeceği gibi kendi çabasıyla yoksulluk halinden kurtulabilecekken kendi kusur ve hatası ile nafaka yükümlüsü/yükümlülerini zarara

¹⁸³ Dural v.d. **a.g.e.**, s. 362; Ruhi, **a.g.e.**, s. 80.

¹⁸⁴ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 661; Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 380.

¹⁸⁵ Yıldırım, **a.g.e.**, s.168; Yargıtay 3. 15.01.2013T. E. 2012/2295, K. 2013/ 228 sayılı kararı. <https://www.hukukturk.com>.

¹⁸⁶ HGK.T.07.11.2019, E.2017/3-1012, K.2019/1145 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁸⁷ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 449; Dural vd. **a.g.e.**, s. 362-363; Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 380

¹⁸⁸ Dural vd. **a.g.e.**, s. 362. Oğuzman ve Dural, **a.g.e.**, s. 380.

¹⁸⁹ Ruhi, **a.g.e.**, s. 83.

¹⁹⁰ Dural v.d. **a.g.e.**, s. 363; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 662; Tekinay, **a.g.e.**, s. 610.

uğratmak kastıyla kötü niyetle nafaka talebinde bulunan kişinin bu talebi reddedilir¹⁹¹.

Nafaka talep eden kendi kusuruyla zarurete düşmüş ise, lehine nafakaya karar verilmelidir¹⁹². Örneğin; kendi kusuruyla trafik kazasına sebebiyet veren kişi bu sebeple çalışamaz duruma gelmişse nafaka talep edebilir¹⁹³. Bir başka örnek vermek gerekirse, kişi, ister kumar, içki vs. nedeniyle kendi iradesiyle isterse doğal afet, maluliyet, ihtiyarlık gibi iradesi dışında yoksulluğa düşmüş bulunsun her iki durumda da yardım nafakası talep etme hakkına haizdir¹⁹⁴. Yargıtay, yardım nafakasını, ahlaki kaideler ile geleneklerin zorunlu kıldığı bir vazife olarak gördüğünden yardım nafakası talep edenin kusuru ile yoksun duruma düşmüş olması durumunda dahi nafaka verilmesi gerektiğini kabul eder¹⁹⁵.

Çalışma gücü ve başkaca geliri bulunmayan nafaka borçlularının “çalışmış olsa idi” ne kadar kazanç elde edeceği tespit olunarak o rakam üzerinden nafakaya hükmedilmesi gerekmektedir¹⁹⁶. Yargıtay 2014 tarihli bir kararında; yardım nafakası belirlenirken sabit bir iş ve kazancı olmayan kişilere sosyal ve mali durumları, kanıtlar ve iyi niyet kuralı çerçevesinde elverişli bir nafakaya karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁹⁷.

Nafaka alacaklısı olarak kız ya da erkek çocuk arasında çalışma gücü anlamında bir fark yoktur. Çalışma gücü ve imkânı bulunan reşit kız çocuk, kız olması nedeniyle nafaka talebinde bulunamaz¹⁹⁸. Ancak bu hususun istisnası öğrenim hayatının devam etmesidir¹⁹⁹. TMK.m.328/f.2’ye göre, öğrenimine devam eden ve öğrenimine devam ettiği için bir işte çalışıp para kazanamayan ergin çocuk, makul süre zarfında anne ve babasından yardım nafakası talep edebilir. Doktrinde yardım nafakası görüşünü savunan yazarlar, ergin çocuğun üniversite sınavı için hazırlık kurslarına devam etmesi koşuluyla makul süreliğine nafaka talebinde

¹⁹¹ Ruhi, **a.g.e.**, s. 83, 84; Tekinay, **a.g.e.**, s. 611; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 663.

¹⁹² Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 396; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 662.

¹⁹³ Oğuzman, **a.g.e.**, s. 381.

¹⁹⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s. 83; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 168 (Yargıtay 3. 12.04.2012 T., 2012/ 5724 E; 2012/10012, <https://www.kazanci.com>).

¹⁹⁵ Y.3.HD. T.23.06.2016, E. 2016/5768, K. 2016/9828 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

¹⁹⁶ Ruhi, **a.g.e.**, s. 84-85.

¹⁹⁷ Y.3.HD. T.04.02.2014, E.2013/17433, K. 2014/1538 sayılı kararı. <https://www.kazanci.com>.

¹⁹⁸ Dural v.d., **a.g.e.**, s. 363.

¹⁹⁹ Y.2.HD. T.24.12.1985, E. 1985/10787, K. 1985/11100 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

bulunabileceği gibi, lisans, yüksek lisans yapması halinde de bu durumun geçerli olduğunu belirtmişlerdir.

Bununla beraber, yükseköğrenimini tamamladıktan sonra mesleki anlamda iş bulmakta zorlanıyor ya da meslek değişimi zaruri ise, mesleğini sağlık sorunları nedeniyle icra edemiyorsa ikinci bir öğrenime kayıt yaptırması durumunda da yardım nafakası talep edebileceğini savunmaktadırlar²⁰⁰. Özüğür, açık öğretimde okuyan kişinin de, yardım nafakası alabileceğini belirt kabul etmiştir²⁰¹. Yargıtay, yardım nafakasının miktarı belirlenirken üniversite öğrencisi olan nafaka alacaklısının gereksinimleri ile nafaka yükümlüsünün mali durumunun dikkate alınması gerektiği yönünde görüşü mevcuttur²⁰². Bir başka Yargıtay kararında ise, üniversite öğrencisinin okuldan yeni mezun olmasıyla birlikte tecrübesiz olması, günümüzde iş bulmanın güç oluşu ve kamu personeli seçme sınavına gireceğinden yardım nafakası verilmesi gerekli olduğu belirtilmiştir²⁰³.

Avukatlık stajı süresince bir iş yerinde çalışmanın yasak olması ve verilen kredinin geçimi sağlamaya yeterli olmaması nedeniyle yardım nafakası talep edilebilir²⁰⁴. Bunlara ek olarak, askerlik görevini ifa eden ergin çocuğun da çalışıp geçimini temin edemeyeceğinden yardım nafakası talebinde bulunabileceğini savunmaktadır. Yargıtay da benzer görüştedir²⁰⁵.

Bu konuda doktrinde farklı bir görüş olarak; Türkmen'e göre reşit olan çocuğun yardım nafakası isteminde bulunabilmesi için, anne ve babasının bakım yükümlülüğünü yerine getirmemesi, anne ve babasının olmaması, eğitimini uygun sürelerde tamamlayamaması, eğitimini devam ettirdiği zaman zarfında çalışmaması ve eğitiminin meslek hayatı için gerekli olması gerekir²⁰⁶.

Ergin olan çocuk, eğitim süresi bitmiş ve yoksul bir hal içinde ise, anne ve babasından ve diğer üst soyundan nafaka talep edebilir²⁰⁷.

²⁰⁰ Ruhi, **a.g.e.**, s.82.

²⁰¹ Özüğür, **a.g.e.**, s.733.

²⁰² Y.3.HD. T.10.04.2017, E. 2017/11042, K.2017/4984 K.sayıli kararı, <https://www.kazanci.com>.

²⁰³ Y.3.HD. T.16.01.2017, E.2016/10341, K.2017/48 K. sayılı kararı. <https://www.kazanci.com>.

²⁰⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s.83.

²⁰⁵ Ruhi, **a.g.e.**, s.81-83; Yargıtay 3. HD. T.08.10.2009, E.2009/13887, K. 2009/15148 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>

²⁰⁶ Türkmen, **a.g.m.**, s.2758.

²⁰⁷ Hatemi, **a.g.e.**, s.187-188.

Bir takım yazarlar bakım nafakasının talep edilebileceğini yardım nafakasında aranan zarurete düşme şartının burada oluşmadığını savunmaktadırlar²⁰⁸. Dolayısıyla benim de katıldığım bu görüş uyarınca, eğitimi devam eden ergin çocuk kendisi veya vekili aracılığıyla anne babasına bakım nafakası davası yöneltebilir.

ii. Nafaka borçlusu açısından koşulları

Nafaka borçlusu, nafaka alacaklısına nafaka ödemekle yükümlü olup, bu yükümlülüğünü yerine getirirken mali açıdan dara düşmeden hayatını idame ettirmesi önemlidir. Nafaka borçlusunun ödeme gücü belirlenirken eşinin geliri ve sahip olduğu malvarlığı değerlendirilmez. Bakmakla yükümlü olduğu kimseler var ise, hâkim karar aşamasında sadece bu hususu dikkate alır²⁰⁹.

Yoksulluk nafakası alan eş, yoksulluk nafakası alma koşulları devam ederken yardım nafakası talebinde de bulunamaz. Keza bakım nafakası yardım nafakasından önce gelmektedir. Bakım nafakası yükümlüsünün ödeme gücü var iken yardım nafakası isteminde bulunulamaz²¹⁰. Yardım nafakasının verilebilmesi için talepte bulunanın boşanma dosyası incelenerek lehine yoksulluk nafakasına karar verilip verilmediği, karar verilmemişse istem de bulunup bulunmadığı, istemde bulunma hakkı olup olmadığı saptanması gerektiği; istem hakkının bulunması halinde yoksulluk nafakası talep edilmemiş olması halinde yararına ne miktarda yoksulluk nafakasına karar verileceği değerlendirilerek hüküm verilmesi yönünde Yargıtay öngörüsü bulunmaktadır²¹¹.

Kardeşlerden nafaka talep edilebilmesi için kardeşlerin refah içinde yaşamaları gerekir. TMK.m.364/2'e de bahsi geçen 'refah içinde olma' halinden zaruri ihtiyaçları dışında lüks sayılabilecek şeyleri almaya mali durumunun elverişli olması, ailesinin ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra elinde para kalıyor ve nafaka alacaklısının nafakasını mali sıkıntıya düşmeden ödeyebilmesi anlaşılmalıdır²¹². Yargıtay'a göre, yasada refah halinin açıklaması yapılmamış olup, hâkimlere takdir yetkisi verilmiştir. Mali durumu gereksinimleri dışında gösterişli şeyleri almaya yeterli, bolluk içinde

²⁰⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 1206; Engin, **a.g.e.**, s. 25.

²⁰⁹ Ruhi, **a.g.e.**, s. 84-85-86; Özüğür, **a.g.e.**, s. 732-733.

²¹⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 1204; Özüğür, **a.g.e.**, s. 731; Ruhi, **a.g.e.**, s. 85; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 658.

²¹¹ Y.3.HD. T.03.11.2015, E. 2015/9613, K.2015/17115 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

²¹² Y.2.HD. T.29.03.1974, E. 1974/1921, K. 1974/1961 sayılı kararı, Özüğür, **a.g.e.**, s. 733, Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 326.

yaşayan kişinin refah halinde olduğu kabul edilir. Mirasçılıktaki sıra takip edilerek dava açılır²¹³.

Ekonomik durumu gereksinimlerini karşılamaya ve yaşlılık zamanları için biriktirim de bulunmasına imkân verebilecek kazancı olan kişi bolluk içinde kabul edilir. Yurt dışında işçi olarak çalışan işçilerin kazançlarının rahat bir yaşam sürmesine olanak sağlamadığı gerçektir. Gurbette çalışan işçilerimizin kazançlarının, yaşadıkları ülkenin mali ve toplumsal koşulları dikkate alındığında pek de varlıklı bir hayat sürmelerini sağlamayacağı açıktır. Her ne kadar yurtdışında çalışan işçilerin özveri göstererek para biriktirdiği, dövizlerin Türk Parasına çevrildiğinde büyük sayılabilecek tutarlara varması varlıklı olduklarının bir göstergesi değildir²¹⁴.

Yargıtay bu kararında yurtdışında çalışan işçilerin, yaşadıkları ülkenin işçisi olduğu ve bin bir zorlukla para biriktirmeye çalıştıkları için kazançlarının Türk parasına çevrildiği zaman ülkemiz için yüksek sayılabilecek bir miktarda olmasının karşın onların refah içinde yaşadığının kabulü sayılamayacağını vurgulamıştır²¹⁵.

iii. Yardım nafakasının özellikleri

Nafaka alacağı kişiye bağlı bir hak olduğu için **miras bırakanın ölümüyle talep hakkı mirasçılara geçmez.** Ancak hak sahibinin sağlığında kendisine ödenmeyen nafaka alacağı terekeye dâhil olacağından mirasçuları tarafından istenebilir²¹⁶.

Nafaka yükümlülüğü de mirasçılara geçmez. Nafaka yükümlüsünün sağlığında ödemediği nafaka borçları da terekeye dâhil olacağından mirasçuları tarafından ödenir²¹⁷.

Yargıtay'a göre, nafaka yükümlüsü davalı, vefat eden eşinin varisi olup, alacaklı sıfatına da haiz olduğundan yükümlülüğü miras payı oranında bizatihi düşer. Dava günü ile vefat tarihi arasındaki zaman içinde biriken nafaka miktarı hesaplanarak davacıların miras payına düşenin ödetilmesine hüküm verilmelidir²¹⁸.

²¹³ <https://www.kazanci.com>.

²¹⁴ Y.2.HD. T.05.11.1985, E.1984/9089, K.1985/8985 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

²¹⁵ Dural vd., **a.g.e.**, s. 365; Y.2.HD.T.05.11.1985, E.1985/ 9089, K.1985/ 8985 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

²¹⁶ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 453; Tekinay, **a.g.e.**, s. 616.

²¹⁷ Dural v.d., **a.g.e.**, s. 371; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 453.

²¹⁸ Y.2.HD. T.06.05.1974, E. 1974/2936, K. 1974/2795 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

Nafaka talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan üçüncü kişiye devredilemez. TBK.m.183'de atıf yapılan devir yasağı nafaka alacağına da geçerlidir²¹⁹.

Nafaka alacakları haczedilemez. İlama dayalı nafaka alacağı haczedilemez iken, sözleşmeye dayalı ise, kısmen haciz edilir²²⁰.

Nafaka borçlusunu, yardım nafakası borcunu alacağına karşılık takasa konu edemez. Nafaka borçlusunu, nafaka alacaklısının rızası olmadan muaccel olmuş bir borcunu alacağıyla takas edemez. Nafaka alacağı alacaklıya ödenmesi gereken bir borç olup, bunun aksi nafaka alacaklısı açısından mümkündür. Nafaka alacağı bulunan, nafaka borçlusunun var olan borcunu muaccel halde bulunan alacağıyla takas edebilir²²¹.

Doğmayan nafaka alacağından vazgeçilemez. Ancak işlemiş nafaka alacağı vazgeçilebilir²²².

Kamu düzenine ilişkindir. Tarafların yabancı olması Türk Mahkemelerinin davaya bakmaya yetkili olması sonucunu değiştirmez²²³.

f. Yardım nafakasının miktarı, ödenme biçimi ve zamanı

i. Miktarı

Yardım nafakası alacaklısı yalnızca yaşamını devam ettirmesi için zorunlu harcamaların karşılanmasını isteyebilir. Yardım nafakası, nafaka alacaklısının asgari şartlarda geçinmesi için lüzumlu olan oranda olmalıdır²²⁴. Nafaka alacaklısının zarurete düşmüş olması değil yardım edilmezse düşecek olması yeterlidir²²⁵.

TMK.m.365/2 uyarınca, nafaka alacaklısının geçimi için gerekli ve karşı tarafın ekonomik gücüne uygun bir yardım nafakası istenmelidir²²⁶. Nafaka miktarının belirlenmesinde hâkime geniş takdir yetkisi tanınmıştır²²⁷. Buna göre

²¹⁹ Dural v.d., **a.g.e.**, s. 372; Öztan, **a.g.e.**, s. 1204; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 453; Tekinay, **a.g.e.**, s. 617; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 669.

²²⁰ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 453; Tekinay, **a.g.e.**, s. 617; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 669.

²²¹ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 453; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 669.

²²² Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 453; Tekinay, **a.g.e.**, s. 617.

²²³ Dural v.d., **a.g.e.**, s. 372; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 453. Öztan, **a.g.e.**, s. 1216; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 670.

²²⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s. 90; Dural vd., **a.g.e.**, s. 368, Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 451; Özüğür, **a.g.e.**, s. 736.

²²⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 713;

²²⁶ RG. Tarih:08.12.2002, sayı: 24607; Hatemi, **a.g.e.**, s. 189; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 396; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 663-664; Dural vd., **a.g.e.**, s. 368.

²²⁷ Ruhi, **a.g.e.**, s. 90.

belirlenecek olan miktar bir tarafı zenginleştirmemeli iken diğer tarafı da yoksulluğa düşürmemelidir.

Bu hususlara ek olarak, ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum ile tarafların ekonomik ve medeni durumları da dikkate alınmalıdır²²⁸. Yargıtay, yardım nafakası miktarının, nafaka alacaklısının geçinmesi için yeterli, nafaka borçlusunun geliriyle orantılı ve TMK.m.4'de ifade bulan hakkaniyet ilkesi dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır²²⁹.

ii. Ödenme biçimi

Yardım nafakası borcu nakden ve peşin olarak ödenebilmektedir. Kural olarak Türk Parası ile ödenebileceği gibi anlaşma halinde yabancı para ile de ödenmesi kabildir²³⁰. Aynî olarak ödenebileceğinin²³¹ yanı sıra nafaka alacaklısının istemesi halinde nafaka yükümlüsünün “yanında bakılarak” yardım nafakasının ifa edilebilir. Yalnız bu husus istisnai bir durum olup, başka bir çözüm yolu bulunamadığında başvurulur²³². Özüğür, nafaka borçlusunun, nafaka alacaklısını yanına alarak bakılması yönündeki talebini mahkemece dikkate alınmayacağını savunmaktadır²³³.

TMK.m.365/f.5 uyarınca, hâkim, talep halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve mali durumlarına göre ne miktarda ödeme yapılacağına hükmedebilecektir. Yardım nafakasının ödenmesinde takdir hâkimdedir.

iii. Ödenme zamanı

Nafakanın ödenme zamanı da Kanunumuzda belirtilmiş değildir. Taraflar kendi aralarında ödenme zamanını kararlaştırabilirler. Aksi takdirde hâkim, her iki tarafın durumunu nazara alarak ödeme zamanına hükmeder. Uygulamada genellikle her ay peşin olarak ödenmesine hükmedilir²³⁴.

²²⁸ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 451; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 169; Ruhi, **a.g.e.**, s. 90.

²²⁹ Y. 3.HD. T.06.02.2017, E. 2016/ 22489, K. 2017/800 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

²³⁰ Ruhi, **a.g.e.**, s. 92; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 111; Özüğür, **a.g.e.**, s. 735; Şimşek, **a.g.e.**, s. 54.

²³¹ Oğuzman, **a.g.e.**, s. 387; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 667-668;

²³² Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 667-668; Ruhi, **a.g.e.**, s. 92.

²³³ Özüğür, **a.g.e.**, s. 462.

²³⁴ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 452.

g. Nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılması

Hâkim, değişen durumları nazara alarak nafaka miktarını artırabilir, azaltabilir veya tamamen kaldırabilir²³⁵. Bu durumlara örnek olarak nafaka borçlusunun mali durumunun kötüleşmesi, ödeme gücünün azalmış veya tamamıyla tükenmiş olması hallerinde nafaka miktarının azaltılmasını veya kaldırılmasını talep edebilir. Nafaka alacaklısının kendi geçimini sağlayabilecek araç ve imkânlarla sahip olacak hale gelmesiyle de nafaka tamamen kaldırılabilir²³⁶.

Nafaka alacaklısının daha fazla yardıma ihtiyaç duyması halinde nafaka borçlusu da ödeyebilecek güçte ise, nafaka artırımı yapılabilir²³⁷.

Tarafların ve içinde yaşadıkları toplumun mali şartlarında değişiklik olduğunda nafaka artırımı, azaltılması veya kaldırılması taleplerinde bu hususlar dikkate alınmalıdır²³⁸.

h. Yardım nafakasının başlangıcı ve sona ermesi

Nafakanın başlangıç tarihi, davanın açıldığı tarih²³⁹ olup, nafakanın artırılması veya azaltılması hallerinde de istemde bulunma tarihi esas alınır²⁴⁰. Yargıtay'ın, nafakaya ilişkin davalarda dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere hüküm verilmesi gerektiği yönünde kararları mevcuttur²⁴¹.

Nafaka alacaklısı veya borçlusunun vefatı halinde nafaka kendiliğinden ortadan kalkarken; yoksulluk halinin veya bakım gücünün son bulması hallerinde mahkeme tarafından karar verilmelidir²⁴².

Yardım nafakası alacaklısının evlenmesiyle nafaka sona erer. Nafaka alacaklısının yeni eşi ona bakmakla yükümlüdür. Dolayısıyla bakım nafakası, yardım nafakasından önce gelmektedir. Evlenmeksizin birlikte yaşama halinde ise, yardım nafakası mahkeme kararıyla sona erer. Evlilik dışı yaşadığı kişi tarafından geçiminin

²³⁵ Tekinay, **a.g.e.**, s. 615; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 452; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 668-669;

²³⁶ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 452.

²³⁷ Y.3.HD. T.14.03.2016, E.2015/19599, K.2016/3808 sayılı kararı, Dural v.d., **a.g.e.**, s. 369, 370.

²³⁸ Ruhi, **a.g.e.**, s. 91.

²³⁹ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 452; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 668.

²⁴⁰ Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 452.

²⁴¹ Y.3.HD. T.24.12.2016, E.2016/8403, K.2016/12058 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

²⁴² Dural v.d, **a.g.e.**, s. 371.

sağlandığı kabul edilir. Nafaka alacaklısının icraya gidip nafaka alacağından feragat etmesi halinde de icraya devam edilemez²⁴³.

Evlatlık ilişkisinin butlan ve iptaline yönelik bir mahkeme kararının bulunması halinde de kararın kesinleşmesi itibariyle evlatlık ilişkisi ve bu ilişkiden doğan haklar son bulur. Kesinleşmiş mahkeme ilamının icraya sunulması yeterlidir.²⁴⁴

1. Yetkili ve görevli mahkeme

Taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesi “yetkili mahkeme” olarak kabul edilir²⁴⁵. Yargıtay; taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesini yetkili mahkeme olarak görmektedir. Alacaklılar, dilerlerse kendi yerleşim yerleri mahkemesinde, dilerlerse nafaka borçlusunun ikametgâhı mahkemesinde dava açabilecektir²⁴⁶.

Aile mahkemesi davaya bakmakla görevli olup; aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesi davaya bakmakla görevlidir²⁴⁷.

Yargıtay, talep konusu alacak, Aile Hukukundan doğduğuna göre görevli mahkeme Aile Mahkemesidir²⁴⁸.

i. İspat yükü

Nafaka alacaklısı, yoksulluk içinde bulunduğunu ve nafaka borçlusu ile arasında hısımlık bağı bulunduğunu; nafaka borçlusu ise, mali durumunun nafaka ödemeye imkân vermediğini, kendisinden önceki ya da kendisiyle aynı sırada başka mirasçıların bulunduğunu ispat etmelidir. Nafaka alacaklısı aksini ispat ederek nafaka borçlusunun iddiasını etkisiz kılabilir. Ayrıca, nafaka miktarının değiştirilmesi davasında durumun değiştiğini iddia eden ispat eder²⁴⁹. Nafaka alacaklısı, nafaka borçlusunun varlıklı olduğunu ispat etmek zorunda değildir²⁵⁰.

²⁴³ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 92.

²⁴⁴ Ruhi, **a.g.e.**, s. 92.

²⁴⁵ Yıldırım, **a.g.e.**, s. 169.

²⁴⁶ Y.3.HD. T.15.01.2015, E. 2014/11984, K. 2015/839 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>.

²⁴⁷ Özüğür, **a.g.e.**, s. 736; RG.Tarih: 18.01.2003; sayı: 24997.

²⁴⁸ Y.3.HD. T.23.06.2016, E.2016/5634, K. 2016/9813 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>; RG.Tarih: 18.01.2003; sayı: 24997.

²⁴⁹ Dural v.d., **a.g.e.**, s. 370- 371; Oğuzman, **a.g.e.**, s. 388.

²⁵⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 1217.

j. Zamanaşımı

Nafaka alacaklısı, nafaka borçlusuna karşı dava açarak nafaka ilamı veya İİK.m.38’de sayılan belgeler dışında anlaşma vb. nafakaya hak kazanmış olmasına binaen icra takibi başlatmaz veya temerrüde düşürmez ise, 5 yıl geriye dönük olarak nafaka talep edemez. Nafakanın, muaccel olduğu tarihten itibaren 10 yıllık zamanaşımı vardır²⁵¹.

D. İştirak ve Yardım Nafakasının Karşılaştırılması

Bu çalışma çerçevesinde “iştirak ve yardım nafakasının karşılaştırılması” bakımından şu sonuca ulaşılmıştır:

İştirak nafakasında çocuğa karşı anne veya baba nafaka ile yükümlü iken; yardım nafakasında ise, usul ve furu ile kardeşler nafaka ödemekle yükümlüdür²⁵². İştirak nafakası, ana babanın çocuğa karşı olan mükellefiyetinden kaynaklanır. İştirak nafakası, tek taraflı iken, yardım nafakasında çift taraflıdır. Karşılıklılık söz konusudur.

Anne ve baba çocuğundan, çocuğu anne ve babasından yardım nafakası için aranan şartlar gerçekleşmişse nafaka talebinde bulunabilir. Doktrinde bir kısım yazarlar, yardım nafakasından istifade edebilmek için çocukların ergin olmalarının gerektiğini belirtmişlerdir. Ergin çocuğun öğrenimine devam etmesi halinde anne ve babasından yardım nafakası talep edebileceğini savunmaktadırlar.

Bir kısım yazarlar ise, bakım nafakasının çocuk ergin olduktan sonra eğitimi süresince devam edebileceğini kabul ederler. Bu görüşe göre anne ve babanın bakım borcu eğitim sona erene kadar devam etmekte olup, ergin çocuğun ihtimama ihtiyacı varsa anne babasından yardım nafakası talep edebileceği savunulmaktadır.

Kanaatim olarak; ergin çocuğun eğitime devam etmesi halinde bakım nafakasının devam etmesi gerektiği yönündeki görüşe katılıyorum. Çünkü çocuk ergin olmakla iştirak nafakası sona ermekte olup, ergin çocuğun eğitimi süresince anne ve babasının bakım borcu devam etmektedir. Ergin çocuk kendisi veya vekili aracılığıyla anne ve babasına bakım nafakası davası yöneltebileceğine katılıyorum.

²⁵¹ Özüğür, **a.g.e.**, s. 735-736.

²⁵² Tekinay, **a.g.e.**, s. 606-607; Öztan, **a.g.e.**, s. 1202-1203.

Nafaka borcunun sınırları açısından bir değerlendirme yaptığımızda; iştirak nafakası alacaklısının zorunlu ihtiyaçları ile sınırlı olmaz iken, yardım nafakasının yoksulluğa düşmüş kimseyi yoksulluktan kurtarmak için gereken miktarla sınırlandırıldığını görmekteyiz. Yoksulluğa düşen kişinin eski yaşantısının yeniden sağlanması veya yardımla mükellef kişinin sosyal statüsüne bakılarak yardımın çerçevesi genişletilemez.

İştirak nafakasının alacaklısının yoksulluğa düşmesi gibi bir şartın varlığına ihtiyaç duyulmaz. İştirak nafakasında nafaka alacaklısı, mali açıdan iyi durumda olması nafaka borçlusunu nafaka ödemekten kurtarmaz. Nafaka takdir edilirken zorunlu ihtiyaçları değil nafaka borçlusunun sosyal statüsüne uygun ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olmalıdır.

Kural olarak bir bakım nafakası türü olan iştirak nafakası, yardım nafakasından önce gelmektedir²⁵³.

Yetkili mahkeme açısından iştirak nafakasında yetkili mahkeme, boşanma davası ile birlikte iştirak nafakasının talep edilmesi halinde boşanma davasının görüleceği mahkemede; ayrı bir dava açılması halinde nafaka alacaklısının mahkemesinde açılırken, yardım nafakasında ise, taraflardan birinin yerleşim mahkemesinde açılabilir²⁵⁴.

²⁵³ Öztan, **a.g.e.**, s. 1202-1203; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 658.

²⁵⁴ RG. tarih: 08.12.2001, sayı: 24607; Öztan, **a.g.e.**, s. 1203; Ruhi, **a.g.e.**, s. 94-95; Özüğür, **a.g.e.**, s. 736; Yavuz, **a.g.e.**, s. 572.

SONUÇ

Aile, eş ve çocuklardan oluşan en eski ve en küçük topluluktur. Devlet, aile kurumunun korunması ve devamlılığının sağlanması için hukuki düzenlemeler de bulunmuştur. Anayasamızın 41. maddesine göre; devletin, aileyi korumak ve devamlılığını sağlamak için gerekli önlemleri alacağı belirtilmiştir²⁵⁵. Benzer bir düzenlemeye Türk Medeni Kanunumuz da yer verilmiştir. Aile kurumunu korumak için eş ve çocuklar ile zarurete düşmüş yakın hısımlara yardım amacıyla nafaka kurumu düzenlenmiştir. Burada bahsi geçen nafaka, doktrinde ‘bakım ve yardım nafakası’ olarak ikiye ayrılmış²⁵⁶, bakım nafakası da kendi içinde tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakası olarak üçe ayrılmıştır²⁵⁷. Evlilik birliği süresince ve boşanma veya ayrılık davalarında karar kesinleşmeden önce eş ve çocuk lehine geçici tedbir mahiyetinde hâkim tarafından re’sen hükmedilen tedbir nafakası²⁵⁸, karar kesinleştikten sonra çocuk lehine iştirak nafakasına; kusuru daha ağır olmamak kaydıyla yoksulluğa düşecek olan eşe diğer eşin mali gücü oranında verdiği yoksulluk nafakası²⁵⁹ na dönüşür. Bu ayrımın nedeni bakım nafakasının evlilik ilişkisinden kaynaklı aile kurumunu korumak amacıyla eş ve çocuklar lehine diğer eşin yaptığı mali katkı iken, yardım nafakası ise, zarurete düşen veya düşecek olan yakın hısımlara karşı yapılan yardımı ifade eder²⁶⁰.

Evlilik birliği devam ederken ebeveynler çocuğun velayet hakkını birlikte kullanırlar. Boşanma halinde ise, velayet hakkı kendisine verilen anne veya baba tarafından çocuğun velayet hakkı kullanılır. Doktrinde bir takım yazarlar, birlikte velayet hakkının evlilik birliği devam ederken anne ve baba tarafından birlikte kullanılabilceğini, boşanma halinde ise mümkün olmayacağını savunmaktadırlar²⁶¹. Diğer bir görüşe göre, boşanma durumunda velayetin birlikte

²⁵⁵ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 3-4-5-6; Ruhi, **a.g.e.**, s. 18; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 3, 5; Erdem, s. 19; Dural vd., **a.g.e.**, s. 1-2-3.

²⁵⁶ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 653-654-655; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 444; Ruhi, **a.g.e.**, s. 22.

²⁵⁷ Ruhi, **a.g.e.**, s. 21-22; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.** s. 444.

²⁵⁸ RG. Tarih:08.12.2001 ve sayı:24607, 169. maddesinde düzenlenmiştir.

²⁵⁹ RG. Tarih:08.12.2001 ve sayı:24607, 175. maddesinde düzenlenmiştir.

²⁶⁰ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 653-654-655.

²⁶¹ Dural vd., **a.g.e.**, s.140; Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s.313.

kullanılmasında bir engel olmadığını, çocuğun yararına uygun ise, anne babanın birlikte velayeti kullanabileceklerini²⁶², Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 No.lu Protokolün 5. maddesi uyarınca, eşlerin evlilikte, evlilik birliği süresince ve boşanma durumunda gerek kendileri gerekse çocukları ile ilişkilerde eşit davranmaları ile Anayasamızın 90'ıncı maddesi gereğince usulüne uygun milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğundan bahisle birlikte velayetin kabul edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir²⁶³.

Yargıtay, 2017 yılı öncesinde verdiği kararlarda, tarafların boşanma sonrası birlikte velayete hükmedilmiş yabancı tanıma ve tenfiz davalarını velayetin kamu düzenine ilişkin olduğu ve TMK'nın velayete ilişkin hükümlerinin emredici hukuk kuralı olduğundan bahisle reddetmekteydi²⁶⁴.

Birlikte velayet uygulamada en çok anlaşmalı boşanma davalarında görülmektedir. Taraflar, anlaşmalı boşanma protokolünde ortak velayete ilişkin hükmün yanı sıra çocuğun anne veya babasından hangisi ile kalacağını, kişisel ilişki hususu ile iştirak nafakasının miktarını da açıkça belirtmeleri gerekmektedir²⁶⁵. Birlikte velayete ilişkin ilk mahkeme kararı ise İzmir 4. Aile Mahkemesi'nin 27.05.2009 tarih ve 448/470 sayılı kararıdır. Bu kararda, anlaşmalı boşanma talepli davada ortak çocuğun velayeti hususunda her iki tarafın anlaşmış olduğunu, mahkemece tarafların birlikte velayet taleplerinin çocuk açısından yararlı olup olmayacağını uzmanlarca araştırıldığını, raporda tarafların birlikte velayeti kullanmaları yönünde istekli olduklarını ve çocuğun bu durumdan psikolojik ve sosyal açıdan olumlu etkilenebileceği yönünde görüş bildirdiklerini, mahkemenin de çocuğun velayetinin birlikte kullanılması yönünde karar verildiği anlaşılmaktadır. Türkiye'nin 11'No'lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korunmaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokolü 6684 sayılı Kanun ile uygun bulması ve Protokol'ün 9. Maddesi gereği 1 Ağustos 2016 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Yargıtay görüş değişikliğine giderek birlikte velayetin kamu düzenine uygun olduğu yönünde karar vermiştir²⁶⁶.

²⁶² Öztan, a.g.e., s.1090-1091; Erdem, a.g.e., s.174.

²⁶³ Erdem, a.g.e., s. 174.

²⁶⁴ Fülya Erlüle, **İsviçre Medeni Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019, s. 295., Y.2HD. T.20.03.2003, E. 2003/ 2818, K. 2003/ 3889 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com.tr>.

²⁶⁵ Erlüle, a.g.e., s. 325.

²⁶⁶ Erlüle, a.g.e., s. 296-297.

Yargıtay görüş değiştirdikten sonraki verdiği bir kararda; yabancı uyruklu olan taraflar, evlilik dışı doğan çocuğun velayetinin birlikte velayet olarak düzenlenmesini talep etmişlerdir. Bunun üzerine birlikte velayetin, Türk Kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmediği yönünde karar vererek, Yerel mahkemenin birlikte velayetin reddi yönündeki kararını bozmuştur²⁶⁷.

Kanaatim olarak; çocuğun psikolojik ve bedensel gelişimini hem anne hem de babasının gözetiminde sağlıklı bir şekilde tamamlaması çocuk açısından oldukça faydalıdır. Toplumumuzda çocuğunu tek başına zorluklar içinde büyüten anne veya babalar açısından diğer eşin çocuğun ihtiyaçlarını eşit olarak paylaşması adildir.

Boşanma veya ayrılığın gerçekleşmesinden sonra velayet hakkı kendisine verilmeyen taraf aleyhine iştirak nafakasına hükmedilir. İştirak nafakasının mahiyetinde çocuğun giyinme, korunma, yiyecek, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarının yanı sıra kültürel ve eğlence ihtiyaçları da vardır²⁶⁸. TMK.m.11/f.1 uyarınca, çocuk, 18 yaşını doldurmasıyla ergin olmaktadır. TMK.m.328/f.1, iştirak nafakası, çocuğun ergin olmasıyla sona ermektedir. Anne ve babanın çocuk ergin oluncaya kadar bakım yükümlülüğü bulunduğu belirtilmiştir²⁶⁹. Bu konuda Yargıtay kararları mevcuttur²⁷⁰. Çocuk ergin olmasıyla iştirak nafakası mahkeme kararı olmaksızın kendiliğinden son bulur²⁷¹.

2002 yılında TMK yürürlüğe girdiğinde soy bağı alanında da yenilikler getirilmiştir. TMK.m.328/2'de ifadesini bulan bu yeni düzenlemeye göre; ergin çocuğun eğitimi devam ediyorsa anne ve babasının bakım yükümlülüğü kendilerinden beklenebilecek oranda çocuğun eğitimi sona erinceye kadar devam edeceği ifade edilmiştir. Bu hüküm, Kanunumuzda ilk defa düzenlenmiştir²⁷².

Günümüzde ergin çocuk, eğitim hayatı devam ettiği için ekonomik özgürlüğünü elini alamamakta anne ve babasının mali desteğine ihtiyaç duymaktadır. Anne babanın bu bakım borcu hangi aşamaya kadar devam edecektir? Ödenecek olan nafakanın türü nedir? Bu noktada doktrinde farklı görüşler mevcuttur.

²⁶⁷ Erlüle, **a.g.e.**, s. 296-297.

²⁶⁸ Serozan, **a.g.e.**, s. 162; Zevkliler, **a.g.e.**, s. 895-896.

²⁶⁹ Yavuz, **a.g.e.**, s. 442.

²⁷⁰ Y.3.HD. T.12.11.2018, E. 2018/6724, K. 2018/11330 sayılı kararı, <https://www.kazanci.com>;
Yavuz, **a.g.e.**, s. 442.

²⁷¹ Gençcan, **a.g.e.**, s. 358.

²⁷² Engin, **a.g.e.**, s. 3; Türkmen, **a.g.m.** s. 2707.

Bir takım yazarlar, çocuğun eğitimi devam ettiği makul süre zarfında anne babanın bakım borcunun devam ettiğini, ödenecek olan nafakanın bakım nafakası olduğunu ifade ederler²⁷³. Şayet çocuğun özene ihtiyacı varsa o zaman yardım nafakası verilebileceğini savunmaktadırlar²⁷⁴.

Diğer bir görüşe göre, nafaka alacaklısı çocuğun reşit olmasıyla artık ergin olarak anılacağından bahisle iştirak nafakasının son bulacağını, ergin olduğu için gerek kendisi gerekse vekili aracılığıyla anne ve babasına yardım nafakası davası yöneltebileceğini savunmaktadır²⁷⁵.

Yargıtay'da kararlarında eğitimi devam eden ergin çocuğun anne ve babasına yardım nafakası davası açarak talepte bulunabileceği belirtilmiştir²⁷⁶.

Bir diğer görüşte, eğitimi devam eden ergin çocuğun ne bakım nafakası ne de yardım nafakası alamayacağını; anne ve babasından eğitim nafakası talep edebileceğini ifade etmiştir²⁷⁷.

Kanaatim olarak; TMK. m. 328/2 uyarınca, nafaka alacaklısı çocuğun ergin olmasıyla anne babasının bakım borcu eğitimi süresince devam etmektedir. Buradaki bakım borcu, evlilik birliğinden ve aile olmaktan kaynaklanmaktadır. Keza, yardım nafakasında aranan zarurete düşme şartı burada söz konusu değildir. Bu nedenle, eğitimi devam eden ergin çocuk, anne ve babasından bakım nafakası talep edebilecektir.

²⁷³ Akıntürk ve Ateş, **a.g.e.**, s. 317; Dural v.d. **a.g.e.**, s. 144; Öztan, **a.g.e.**, s. 797; Çetin ve diğ. **a.g.e.**, s. 532; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 67.

²⁷⁴ Dural v.d. **a.g.e.**, s. 144.

²⁷⁵ Ruhi, **a.g.e.**, s.73; Özüğür, **a.g.e.**, s.726, 739; Ceylan, **a.g.e.**, s.185.

²⁷⁶ Bozdağ, **a.g.e.**, s.69.

²⁷⁷ Türkmen, **a.g.m.**, s.2759-2760.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- AKINTÜRK, T. ve ATEŞ, D. (2019). **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2. Cilt, 21. Baskı.
- ATASOY, S. (2019). **İslam ve Osmanlı Hukukunda Hidane**, Ankara, Adalet Yayınları.
- AYDIN, M. A. (2019). **Türk Hukuk Tarihi**, İstanbul, Beta Yayınları, 16. Baskı.
- BOZDAĞ, G. G. (2015). **Türk Hukukunda Ve Uluslararası Hukukta Nafaka**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1. Baskı.
- CEYLAN, E. (2006). **Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanma Hukuki Sonuçları**, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı.
- ÇETİN, A. E. v.d., (2015). **Hukuk Davaları Rehberi Aile Mahkemesine İlişkin Davalar**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2. Baskı.
- DURAL, M. v.d., (2016). **Türk Özel Hukuku Aile Hukuku**, Cilt I, İstanbul, Filiz Kitabevi, 12. Baskı.
- EKİNCİ, E. B. (2015). **Hukukun Serüveni**, İstanbul, Arı Sanat Yayınevi, 2. Baskı.
- EKİNCİ, E. B. (2017). **Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk**, İstanbul, Arı Sanat Yayınevi, 5. Baskı.
- ENGİN, B. İ. (2019). **Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, Aile Hukuku**, Cilt 3, İstanbul, On iki levha Yayıncılık, 1. Baskı.
- ERDEM, M. (2019). **Aile Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 2. Baskı.
- ERLÜLE, F. (2019). **İsviçre Medeni Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet'**, Ankara, Yetkin Yayınları.
- FEYZİOĞLU, F.N. (1979). **Aile Hukuku**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 2. Baskı.
- GENÇCAN, Ö. U. (2017). **Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları.
- HATEMİ, H. (2019). **Aile Hukuku**, İstanbul, On iki levha Yayınları, 7. Baskı.
- KESKİN, A. (2017). **Boşanma Davaları**, Ankara, Seçkin Yayınları, Cilt 1, 1. Baskı.

- KILIÇOĞLU, A. M. (2018). **Medeni Hukuk Temel Bilgiler**, Ankara, Turhan Kitabevi, 6. Baskı.
- KILIÇOĞLU, A.M. (2019). '**Aile Hukuku**', Ankara, Turhan Kitabevi, 4. Baskı .
- KIRMIZI, M. (2018). **Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları**, Ankara, Bilge Yayınevi, 1. Baskı.
- KÖPRÜLÜ, B. ve KANETİ, S. (1985-1986). **Aile Hukuku**, İstanbul, Özdem Kardeşler Matbaası.
- OĞUZMAN, K. ve DURAL, M. (1998). **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2. Baskı.
- OĞUZOĞLU, C. (1963). **Medeni Hukuk Şahsın Hukuku, Aile Hukuku**, Ankara, Yeni Desen Matbaası, 5. Baskı.
- ÖZTAN, B. (2015). **Aile Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 6. Baskı.
- ÖZUĞUR, A. İ. (2015). **Gerekçeli Açıklamalı İçtihatlı Nafaka Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, 6. Baskı.
- RUHİ, A. C. (2010). **Nafaka Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, 3. Baskı.
- RUHİ, A.C. (2019). **Birlikte Velayet Kurumu Ve Birlikte Velayete İlişkin Yabancı Mahkeme İlamlarının Tanınması Ve Tenfizi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı.
- SEROZAN, R. (2000). **Çocuk Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları.
- ŞİMŞEK, M. (2007). **Açıklamalı ve İçtihatlı Aile Mahkemelerinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2 Baskı.
- TAHİROĞLU, B. ve ERDOĞMUŞ, B. (2019). **Roma Hukuku Dersleri**, İstanbul, Der Yayınları, 13. Basım.
- TEKİNAY, S.S., **Türk Aile Hukuku**, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1984,5. Baskı.
- VELİDEDEOĞLU, H.V., (1963). **Türk Medeni Hukuku**, İstanbul, Nurgök Matbaası, 3. Baskı.
- YAVUZ, N. (2008). **Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı İle İlgili Davalar**, Ankara, Turhan Kitapevi, 1. Baskı.
- YILDIRIM, A. (2018). **Türk Aile Hukuku**, Ankara, Monopol Yayınları, 2. Baskı.
- YILMAZ, E. (1996). **Hukuk Sözlüğü**, İstanbul, Yetkin Yayınları, 5. Baskı
- ZEVKLİLER, A. Vd. (1997). **Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınları,5. Baskı.

- ZEVKLİLER, A. (1992).**Medeni Hukuk Giriş ve Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Aile Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınları, 3.Baskı.
- ZEVKLİLER, A. Vd. (2018). **Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk**, Ankara, Turhan Kitabevi, 10. Baskı.

MAKALELER

- AKKAYA, M. (2018). “Osmanlıda 16. ve 17. Yüzyıllar Arasında Nafaka Uygulamaları İle Satın Alma Gücü Arasındaki İlişki”, **International Journal of History**, Cilt: 10, Sayı: 7.
- AYİTER, K. (1963). “Roma Hukuku Dersleri”, **Aile Hukuku**, AÜHFY No:179.
- BİNGÖL, E. (2014). “Boşanmış Çiftlerin Ortak Velayet Hakkının Türk ve İsviçre Hukukları Bakımından Karşılaştırılması”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C.88, S.2, s. 281.
- DOĞAN, İ. (2008) “Kadına Adına Yönelik Şiddet, Uluslararası Belgeler, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Bu Yasada Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Sayı:3, s. 1231., <https://jurix.com.tr/>. E.T.:29.03.2020.
- DOĞAN, İ. (2015). “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, **MHB**, Cilt: 35, Sayı: 1, 59-95. <https://www.dergipark.org.tr/en/download/article-file/372498>; E.T.: 13.01.2020.
- İPEK, N. (2013). “Roma Hukukunda Yardım Nafakası Yükümlülüğü”, **MÜHF-HAD**, C.19.
- KAMACI, M. (1998). “Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye'nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri”, **Yargıtay Dergisi**, Yıl: 24, Sıra Sayı: 96,
- KILIÇOĞLU, A. M. (2016). “Medeni Kanunu Nasıl Değiştirdik”, Cevdet Yavuz'a Armağan”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 3, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372498>; E.T.: 13.01.2020.
- KURT, E.(2013). Boşanma Davasında Hakimin Alacağı Geçici Önlemler, **Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Haziran 2013, Sayı:1, s.102, <https://jurix.com.tr/>; E.T.:29.03.2020.

TÜRKMEN, A. (2014). Eğitim Nafakası, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/16-Ahmet-TÜRKMEN.pdf>.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.dergipark.org.tr>; E.T.: 13.01.2020.

<https://www.hukukturk.com>; E.T.: 17.12.2019.

<https://www.hukukmedeniyeti.org.haber>; E.T.:07.04.2020.

<https://jurix.com.tr>; E.T.:29.03.2020.

<https://journal.yasar.edu.tr/>; E.T.:30.03.2020.

<https://www.kazanci.com>; E.T.: 23.12.2019.

<https://www.tdk.gov.tr>; E.T.: 20.01.2020.

<https://www.yargitaydergisi.gov.tr>; E.T.: 09.01.2020.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : ÇİĞDEM BATUR
Doğum Tarihi ve Yeri : 27.03.1980 / Ankara.
E-posta : cigdematur@baturhukuk.com.
Öğrenim Durumu
Yüksek Lisans : İstanbul Aydın Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı
2016-2019
Lisans : T.C. Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
1998-2003
Lise : Ankara Alparslan Lisesi
1995-1997.

Mesleki Deneyim

Batur & Batur Hukuk Bürosu - Kurucu Avukat.
Arabulucu ve Uzlaştırıcı.